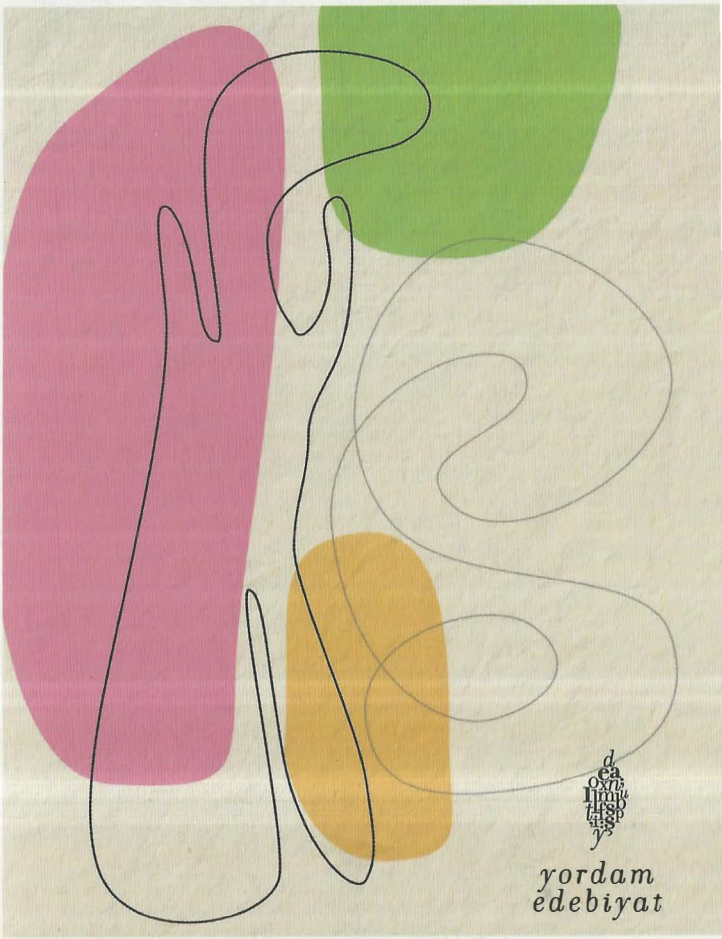
KARŞILIKSIZ BİR AŞK

MAKSİM GORKİ

BİR SOLUKTA KLASİKLER

yordam edebiyat

Türkçesi: Ayşe Hacıhasanoğlu

KARŞILIKSIZ BİR AŞK | MAKSİM GORKİ

Ayşe Hacıhasanoğlu

1952 yılında Ankara'da doğdu. 1973 yılında Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdikten sonra yedi yıl çevirmen olarak SSCB Büyükelçiliği Basın Bürosu'nda çalıştı. Bu dönemde *Ekim Devrimi Sonrası Türkiye Tarihi* (SSCB Bilimler Akademisi, Bilim Yayınları, 1978) ve *Bir Karagün Dostluğu* (Şemsutdinov-Bagirov, Bilim Yayınları, 1979) çevirileri yayımlandı. Uzun yıllar bir bankada çalıştı. Çalıştığı bankadan emekli olunca, çeviriyi ana uğraş edindi. Dostoyevski, Turgenyev, Tolstoy, Çehov, Maksim Gorki, Vasili Grossman, Aleksandr Bogdanov, Sergey Dovlatov gibi klasik ve çağdaş Rus yazarlarından çok sayıda eseri Türkçeye kazandırdı.

Ayşe Hacıhasanoğlu'nun Rusça aslından çevirdiği *Karşılıksız Bir Aşk (Рассказ о безответной любви*-Rasskaz o bezotvetnoy lyubvi*)*, Gorki, *Seçme Öyküler-3*: *Buzların Çözülüşü* (Yordam Edebiyat, 2019) içinde yayımlanmıştır.

Yordam Edebiyat: 89 • **Karşılıksız Bir Aşk** • Maksim Gorki
ISBN 978-605-172-395-2 • *Türkçesi:* Ayşe Hacıhasanoğlu
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Birinci Basım:* Ekim 2020
© Yordam Kitap, 2020

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna / Bahçelievler - İstanbul
Tel: 0212 496 11 11

BİR SOLUKTA KLASİKLER

MAKSİM GORKİ

KARŞILIKSIZ BİR AŞK

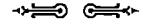
ÖYKÜ

TÜRKÇESİ
AYŞE HACIHASANOĞLU

yordam edebiyat

Rus edebiyatının en büyük "proleter"i

Maksim Gorki

Yeşim Dinçer

Maksim Gorki, 19. yüzyılda doruğuna ulaşan Rus edebiyatını 20. yüzyıl sosyalist gerçekçiliğine bağlayan en önemli köprülerden biridir. Asıl adı Aleksey Maksimoviç Peşkov'du. Rusçada "acı" anlamına gelen Gorki takma adını 1892'de, ilk kısa öyküsü "Makar Çudra"yı imzalarken kullanmaya başladı. Bu ad, onun Çarlık Rusyası'ndaki yaşamla ilgili kaynayan öfkesini ve acı gerçeği söyleme kararlılığını yansıtmaktadır.

Maksim Gorki 1868 yılında, Nijniy-Novgorod şehrinde doğdu. Mobilya işçisi olan babasını dört yaşındayken kaybedince dede evine sığındı. Ne var ki bu evde onu koruyup kollayan, şefkat gösteren tek insan anneannesiydi. Boya imalatı yapan dedesinin işleri kötü gidiyor ve torununa sert davranıyordu. Yedi yaşına gelince Gorki'yi bir sanat ilkokuluna verdiler. Ama, okul kayıtlarına göre "fukaralığından ötürü" beş ay sonra okuldan ayrılmak zorunda kaldı. Bir daha da okul yüzü görmedi. Bu sırada annesi de veremden öldü. Annesinin cenazesinden birkaç gün sonra, dedesinin kendisine şöyle dediğini aktarır: *"Aleksey, sen benim boynuma asılı bir madalya değilsin, boynuma yük oluyorsun. Burada artık sana yer yok. Artık hayata atılmalısın."*[*]

Böylece Gorki henüz sekiz yaşındayken bir kundura mağazasına çırak olarak verildi. Volga ırmağında işleyen vapurlarda aşçı yamaklığı ve bulaşıkçılık yaptı. Bir ikon yapımcısının dükkânında, bir mimarın

---

* Maksim Gorki. *Çocukluğum*, çev. Mete Ergin, Yordam Edebiyat, İstanbul, 2016, s. 288.

ev hizmetlerinde ve yaptığı inşaatlarda çalıştı. Bu arada eline geçen kitapları yutarcasına okuyordu. Hem de onu bu "zararlı" alışkanlıktan vazgeçirmeye çalışan patronlarından yediği dayaklara, bezdirici iş koşullarına rağmen.

İçini kurt gibi kemiren okuma tutkusu ve üniversitede eğitim görme umudu Gorki'yi on yedi yaşında Kazan şehrine sürükledi. Üniversiteye girme olanağını bulamadı; geçinebilmek için günde on dört saat fırın işçiliği yapıyordu. Fakat Kazan'da, Rus köylüsünü idealleştirme eğilimlerini daha sonra reddettiği Narodnik hareketin temsilcileri ile tanıştı. Bir arkadaşının önerisiyle, köylüler arasında çalışmak ve onları aydınlatmak üzere Volga nehri yakınlarında bir köye yerleşti. Hayatının bu bölümünü *Benim Üniversitelerim* (1923) adlı otobiyografik eserinde ayrıntılarıyla anlatır.

İlk edebî çalışmaları sırasında Gorki'ye, yanında kâtip olarak çalıştığı bir avukatla, devrin tanınmış yazarlarından Korolenko cesaret ve öğüt vermiştir. Düzenli olarak yazmaya başlamadan önce her türlü işe girip çıkarak Güney Rusya'yı yaya olarak dolaştığı uzun bir yolculuğa çıktı. İleride yazacağı öykülerinde bütün ayrıntılarıyla tasvir edeceği yol izlenimlerini biriktirdi. Gorki'nin ilk öyküsü "Makar Çudra" Tiflis'te çıkan bir gazetede, 1892 yılında yayınlandı. Ertesi yıl Nijniy-Novgorod'a dönerek yerel bir gazetede iş buldu. Bu ilk öykülerinin birçoğu günlük basında yer almaya başlayınca hayatını kalemiyle kazanacak duruma geldi. Adının ülke çapında duyulması ise Petersburg'un önde gelen bir dergisinde yayınlanan "Çelkaş" (1895) adlı öyküyle oldu. 1898'de çıkan ilk kitabı *Denemeler ve Öyküler* ile olağanüstü bir başarı elde etti.

İşçi sınıfının içinden gelen Gorki, roman ve öykülerinde yalnızca ezilenlerin hayatlarını, zorluklarını anlatmakla yetinmeyip Rus burjuvazisinin tipik karakterlerini de çözümlemiştir. 1899'da tefrika edilen ilk ve en önemli romanlarından *Foma Gordeyev*'in kahramanı, kendi sınıfının çöküşünü gözlemleyebilen ve bunun bunalımını yaşayan bir taşra tüccarıydı.*

---

* Mümtaz A. İdil. *Sovyet Romanı*, Yarın Yayınları, Ankara, 1983, s. 14-15.

Gorki'nin ilk oyunları *Küçük Burjuvalar* (1901) ile *Ayaktakımı Arasında* (1902), Moskova Sanat Tiyatrosu'nda birer yıl arayla sahnelendi. Özellikle ikincisi büyük bir heyecan yarattı ve gördüğü rağbet Rusya ile sınırlı kalmadı. Aynı yıl içinde Almancaya çevrilerek Berlin tiyatrolarında oynandı. Bunu Paris ve Prag temsilleri izledi. Başarısı Gorki'ye Petersburg Bilimler Akademisi onur üyeliği getirdi fakat hükümetin, bu seçime yaptığı siyasi müdahale Korolenko ve Çehov'un Akademi'den istifasıyla sonuçlandı.

1899-1906 yılları arasında yaşadığı Petersburg'da, Marksizmi benimseyerek Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ni (RSDİP) destekledi. 1903'teki bölünmeden sonra Bolşeviklerin safına katıldı. Partiye resmen üye olmamakla birlikte önemli miktarlara ulaşan kazancının büyük bölümünü partiye veriyordu. Gorki 1905 Devrimi'nden kısa bir süre sonra tutuklandı –ki bu durum daha önce de birkaç kez başına gelmişti. Hapishanede, 1862 kolera salgını sırasında geçen, ancak güncel duruma eleştirel göndermeler yapan *Güneşin Çocukları* oyununu yazdı. Marie Curie, Auguste Rodin ve Anatole France tarafından da desteklenen Avrupa çapında bir kampanyanın ardından serbest bırakıldı.

Ertesi yıl ABD'ye gitti ve burada, "sosyalist gerçekçiliğin ilk eseri" sayılan *Ana* (1906) romanını yazdı. Oğluyla birlikte mücadele eden – Gorki'nin de şahsen tanıdığı– bir annenin hikâyesinden, yani gerçek yaşam olaylarından esinlenen ve bugüne dek her kuşaktan devrimciyi etkilemiş olan bu roman, en eylemli ve ilerici güç haline gelmekte olan Rus sosyalist hareketinin ilk ayrıntılı tasvirini veriyordu.

1906'dan 1913'e kadar Gorki, kısmen sağlık sorunları ve kısmen de Rusya'da giderek artan siyasi baskılar nedeniyle güney İtalya'daki Kapri adasında yaşadı. Orada, Bogdanovve Lunaçarski ile birlikte, Proleter Kültürü (Proletkült) hareketinin temelini attıkları Parti Okulu'nu kurdu. Romanov hanedanlığının 300. yıldönümünde çıkarılan bir afla Rusya'ya geri döndü. Aynı yıl, Gorki'nin otobiyografik üçlüsünün ilk kitabı *Çocukluğum* (1913) yayınlandı. *Ekmeğimi Kazanırken* (1916) ve *Benim Üniversitelerim* (1923) ile tamamlanan üçleme, yazarın en başarılı ve içtenliğiyle en çok sevilen eserleri arasındadır.

Gorki'nin Bolşeviklerle olan ilişkisinin inişli çıkışlı olduğu, Lenin'le zaman zaman görüş ayrılıkları yaşadığı biliniyor. Rusya'nın 1. Dünya Savaşı'na katılmasına Bolşeviklerle birlikte karşı çıktıysa da 1917'de iktidara el koymalarını eleştirdi. *Yeni Hayat* gazetesinde Lenin'in baskıcı olduğunu düşündüğü yöntemlerini hedef alan yazılar yazdı. Gazetenin 1918'de Lenin'in emriyle kapatılmasından sonra, 1919'da bu kez Lenin hükümeti ile işbirliğine girdi. Devrimi izleyen yıllarda yazarların dayanışmasını sağlamak amacıyla Dünya Edebiyatı adlı kültür kurumunu oluşturdu. Kurumun amacı nitelikli çeviriler yaptırarak yabancı dillerde yazılmış yapıtları Rusçaya kazandırmaktı.*

1921'de tekrar Avrupa'ya dönen Gorki yedi yıl İtalya'nın Sorrento kentinde yaşadı. Tekstil işi yapan bir ailenin, 1861 Toprak Reformundan Ekim Devrimi'ne kadar olan yaşantısını anlattığı *Artamonovlar* (1925) romanını kaleme aldı. 1928'de Sovyetler Birliği'ne geri dönmesi için yapılan çağrıya uydu. Ülkesine geri dönüşü çok görkemli oldu. 60. yaşgünü resmî törenle kutlandı. 1934'te kurulan Sovyet Yazarlar Birliği'nin ilk başkanı seçildi. 18 Haziran 1936'da hayatını kaybetti.

Gorki yaşamının son günlerinde, 1925 yılında başladığı romanı *Klim Samgin'in Yaşamı*'nı tamamlamaya çalışıyordu. Sekiz yaşındayken hayata atılıp son nefesini verene dek hiç durmadan çalışıp üretti. Roman, öykü, tiyatro oyunu, edebiyat tarihi ve eleştiri alanında 1250 kadar eser verdi. En ağır işlerde çalışarak kıt kanaat geçinmeye çalışan, umutsuzluk içindeki kadın ve erkeklerin sesi oldu. Toplumun dışladığı "ayaktakımı" denen kesimle birlikte işçiler, bilinçli proleterler ve onlarla bağlaşıklık içindeki demokrat aydınlardan oluşan yeni toplumsal karakterleri edebiyata soktu.** Yaşamı ve yazdıklarıyla dünyanın en önemli edebî figürlerinden biri olmayı bugün de sürdürüyor.

---

* *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s. 542-543. Gennadiy N. Pospelov. *Edebiyat Bilimi I*, çev. Yılmaz Onay, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1984, s. 119.

KARŞILIKSIZ BİR AŞK

TİYATRO Sokağından geçerken, eski, ahşap bir eve bitişik müştemilattaki küçücük dükkânın kapısının önünde, bana sanki asıl yeri burası değilmiş, kentin tozlu gökyüzü şeridiyle kaplı bu daracık karanlık aralığında bulunmaması gereken biriymiş gibi gelen bir adam görürdüm her zaman.

Adam, ya kapının önündeki sandalyeye oturup gazete okur ya da kollarını göğsünde kavuşturup omzunu kapının sövesine dayamış, kapının önünde dikilirdi. Başının üstünde, eğik siyah harflerle yazılmış küçük tabela bu dükkânda "Kırtasiye" malzemeleri satıldığını gösteriyordu. Buğulu vitrin camının arkasında paketler halinde zarflar, bloknotlar, kare şeklindeki kartonların üzerine sıralanmış rengârenk eski pul koleksiyonları dağınık şekilde duruyordu. Bazen vitrinin önünde tozla kaplı, rengi atmış, perişan haldeki bu mallara bakıyormuş gibi durur, sezdirmeden satıcıyı gözlerdim. Satıcıysa dükkânın karşısındaki evin pencerelerine gözünü dikmiş olurdu. Zaman içinde orası burası kırılmış eski bir sandığı andıran bu tuğla evin duvarında, yılankavi bir çatlakla her sırada dörder tane olmak üzere iki sıra donuk pencere vardı; pencerelerin kornişlerine güvercinler tünerdi. Her yer güvercin pisliği içindeydi ve alt katın pencerelerinin üstünde "Terzi Muçnik" yazılı paslı bir tabela asılıydı.

Bu ev, herhalde en az yüz yıldır burada duruyordu. Sokağın iki yanında bunun gibi birbirine yaslanmış, iç karartıcı, kir içinde eski evler vardı.

Adam çok yıpranmış uzun bir redingot giyiyordu. Redingotun altında zayıf ama düzgün bir vücut olduğu hissedilebiliyordu; ayaklarında giyile giyile genişlemiş ayakkabılar vardı, ama görünüşe göre bu ayakkabıların tabanları küçük, biçimleri güzeldi. Yüzü, düzgün şekil verilmiş gri, sık bir sakalla kaplıydı. Uzun kafasındaki kırlaşmaya yüz tutmuş saçlar kulaklarının arkasına doğru taranmıştı. Kulakları küçük ve güzeldi. Saçları çok yumuşak olmalıydı, sımsıkı yapıştırılmış gibi duruyordu. Bu saç biçiminde "entelektüel" bir hava vardı. Ancak adamın uzun ve zayıf yüzüyle uyum sağlamıyordu, özellikle de saç biçimi yüzünden kıkırdaklı ince burnu, acıklı bir şekilde ileri doğru uzanıyormuş gibi görünüyordu. Tuhaf gözleri vardı adamın: Akları mavimsi, gözbebekleri pas rengiydi. Gözleri dar, bakışları soğuk ve dikti; ama yine de aşağıya, yere doğru bakıyormuş gibi görünüyordu.

Adamın sonunda dayanamayıp "Ne istemiştiniz?" diye sormasını bekleyerek vitrinin önünde üç dört dakika kadar duruyordum.

Ama beni fark etmiyor gibiydi. Kımıldamadan, ellerini göğsünde kavuşturmuş, merakımı uyandıracak şekilde görünmez bir can sıkıntısı bulutuyla sarılmış olarak dikiliyordu. Neyi gözetliyor, neyi bekliyordu?

Lise öğrencileri, koleksiyonları için pul almak üzere koşa koşa dükkâna geliyorlardı. Çocukları gönülsüzce içeri alıyor, onlarla sanki başkasına ait, onu hiç ilgilendirmeyen bir iş yapıyormuş gibi konuşuyordu.

Zarf almak için dükkânına girdiğim zaman beni de aynı böyle hiç de nazik olmayan bir biçimde karşılamış, aldıklarımı sarmış, kısaca fiyatını söylemiş, açıkçası hemen çekip gitmemi bekleyerek kollarını kavuşturmuştu.

"Uzun zamandır mı ticaret yapıyorsunuz?"

"Epeydir."

"Bu ıssız yerde mi?"

"Evet."

"Eski madenî para bulunur mu sizde?"

"Yok."

Adamın konuşmak istemediği apaçık ortadaydı. Fakat gözüme bir kartpostal ilişmişti. Üzerinde bir kadın portresi vardı; kadın, ağzını tavuskuşu yelpazesiyle örtmüş, geniş bir koltukta oturuyordu. Gözleri cilveli cilveli gülümsüyordu, ama bu, alaycı bir gülümsemeydi sanki. Yüzü sarhoş ya da çok huysuz bir kadın yüzüydü. Kartpostalın altında şöyle yazıyordu: "Larisa Antonovna Dobrınına, taşra tiyatrolarının ünlü aktrisi"

Bir kartpostal daha vardı: Aynı kadın, Ofelya rolünde, elinde bir demet çiçekle poz vermişti. Bu kez çılgınca bakmasa da gözlerinde yine aynı anlaşılmaz gülümseme vardı. İşte yine o, Nora rolünde, Mari Stuart rolünde, bir tane daha, bir daha. Bütün portrelerde aynı gülümseme, kadının ablak yüzünün üst kısmını geniş ve küt çenesinden sert bir biçimde ayıran kalın dudaklı ağzını çarpıtıyordu.

Satıcı, uzun, gri parmağıyla koltuktaki pozu göstererek etkileyici bir sesle:

"Buradakilerin en iyisi bu," dedi. "Bu, benim baskım!" diye de gururla ekledi.

"Adını hiç duymamıştım," dedim.

Gücenmiş gibi omuzlarını kaldırdı.

"Bir zamanlar çok ünlüydü. Adından çok söz edilirdi."

Aktrisin "muazzam bir başarı" kazandığı şehirlerden birkaçının adını saydı, sonra cahilliğimi küçümseyerek

bana, birtakım basmakalıp sözlere yer veren gazete eleştirileri ve kadının yeteneğine değinen yazılar uzattı.

Gözlerini kapatmış, sanki bir şey okur gibi konuşuyordu.

"Hayatta mı?"

"Öldü."

"Çok oldu mu?"

"Dokuz yıl."

Hiç kuşku yok, garip bir adamdı. Bu garip adamlar dünyamızı renklendirir. Onu daha yakından tanımaya karar verdim. Bunu başardım ve işte size şimdi bu garip adamı anlatacağım.

"Hikâyemin ne kadar acıklı olduğunu anlamanız için çok gerilerden, ta çocukluk günlerimden başlamam gerekir. Babam Klim Torsuyev tanınmış bir sabun imalatçısıydı. Zenginliğine ve işlerindeki başarısına karşın zor bir kişiliği olan, insanlarla iletişim kuramayan, yaşamla kavgalı bir adamdı. Çok uzun boylu, az bulunur bir güçte, her tarafı kıllı bir adam olan babam, esrarengiz bir kalp kırıklığı yüzünden bir boğa gibi başını yere eğerek yürürdü. Bu kırgınlık annemin yüzünden olmuş olabilirdi. Annem, Türk savaşı kahramanı Binbaşı Gortalov'un kızıydı ve ben dokuz, kardeşim Kolya ise altı yaşındayken ünlü bir piyanistle kaçmış, kısa süre sonra da yurt dışında bir yerde ölmüştü. Onu denizkızı kostümüyle, tepeden tırnağa yeşil kurdeleler ve çiçekler içinde anımsıyorum. Siyah saçları beline kadar iniyordu. Başında pırlantalardan çiy taneleri vardı. Bu görünümüyle bana, 'Güzel miyim?' diye sormuştu. 'Evet, çok güzelsin!' dediğim zaman da şefkatle alnıma bir fiske vurmuş ve

'Görüyorsun işte, sözümü dinlemiyorsun, beni sevmiyorsun,' demişti. Onu dinleyeceğime söz vermiştim, ama o Paskalya'da bizi bırakıp gitmişti."

Küçük, karanlık odanın bir köşesinde, masanın başında oturuyorduk. Masanın üstündeki gümüş şamdanlarda iki mum yanıyor ve eski, kesme cam sürahideki şarap, yakut rengi alevler halinde dalgalanıyordu. Odanın içi sıkış sıkış ve boğucuydu. Duvarlar, gri bir küf tabakası gibi, fotoğraflardan oluşan lekelerle kaplıydı. Köşedeki çini soba odayı iyice ısıtmıştı. Sobanın yanı başında geniş bir koltuk vardı. Koltukta ayaklarını uzatmış, kollarını kavuşturmuş, gözlerini iki mumun, sarı çiçekleri andıran alevlerine dikmiş bu garip adam oturuyordu. Yatak odası olması gereken öbür odaya açılan dar kapının üzerinde bir gitar asılıydı. Gitarın sapı kurdelelerle bezenmişti. Sokakta, pencerenin karşısında bir fener yanıyor, cam okları andıran yağmur taneleri fenerin üstüne düşüyor, fenerin yağlı ve donuk ışığı, pencerenin ıslak camından içeri girerek aktris Dobrınina'nın renkli, büyük boy fotoğrafını sönük bir biçimde aydınlatıyordu. Siyah beyaz bir çerçeve içindeki bu fotoğraf, bir şövaleye yerleştirilmişti. Çerçevenin üstünde defne ve palmiye yaprağı şeklinde gümüş bir taç vardı.

Odayı dolduran bütün eşyalarda çoktan ömrünü tamamlamış bir şey, bir tür için için çürüme hissediliyordu. Bütün eşyalar, aynen el sürüldüğünde gri bir toz haline gelip dağılıverecek kadar kurumuş olan çiçeklerin yaydığı gibi tuhaf bir koku salıyordu. Çürüme, adamın kırılgan sesinde de işitiliyordu. Konuşması, iniş çıkışlardan hemen hemen yoksun gibiydi, okuyormuş gibi konuşuyordu. Sözcükler, yazlık elbisesini soyunmakta gecik-

miş bir ağacın, soğuğun etkisiyle yapraklarını hüzünlü bir biçimde dökmesini anımsatarak tekdüze ve hafif hafif çıkıyordu ağzından.

"Babam on sekiz yıl boyunca dul yaşadı. Evimizde hizmetçi ve ahçı iki yaşlı kadından başka tek bir kadın yoktu. İçine kapanarak bizim çocuk yaşantımızla ilgilenmedi. On sekiz yıl boyunca ben ve Kolya, en çok onun şu öfkeli sorusunu işittik: 'Neden?' Bu soruyu sorduğunda kendisiyle bizim aramızdaki duvarı âdeta yükselterek bizi korkuturdu; ondan saklanarak büyüdük. Evimizde birbirinden karanlık yedi tane oda vardı ve bir sürü mobilyanın arasında saklanmak çok kolay oluyordu. Beni kent okuluna verdi, ama daha sonra 'Bu kadar yeter! İşe alış!' diyerek okumamı yasakladı.

Benden daha zayıf olan Kolya'nın liseyi bitirmesine izin verdi, hatta üniversitenin matematik ve kimya bölümlerine gönderdi.

Gücü yerindeyken ansızın ölüverdi; sıcak bir haziran günü, haçlı, ikonalı kilise yürüyüşünden dönerken ev yapımı buzlu bira içmişti; beş gün sonra vücudu iyice şişmiş, becerikli, kıllı elleri dağ gibi göbeğinin üstünde, tabutta yatıyordu. Anlatılamayacak kadar korkunçtu: Kızıla yakın sarı saçlarının diken diken olduğu kızgın suratı, sanki mosmor bir öfkeyle dolmuştu. Bana öyle geliyordu ki, şimdi kısık sesiyle kaderine: 'Neden?' diye haykıracaktı.

Fabrikada işi durdurmuşlardı. Evde de Paskalya ya da Noel'deki gibi bir sessizlik hâkimdi. Alışılmışın dışında bir koşuşturma başlamıştı. Uşaklar ayaklarını sürüyerek, paldır küldür yürüyor, bağıra çağıra konuşuyorlardı. Babamın ölümünden herkesin memnun olduğunu görü-

yordum ve kendi memnuniyetimi de utançla hissediyordum. Babam hayattayken bizim evde bir tek sinekler serbest yaşayabilir, var güçleriyle vızıldayabilirlerdi. Babam odalarda her zaman bir şeylere kulak kabartarak, bir şeyler bekleyerek sessiz adımlarla dolaşırdı. Biri dikkatsizce kapıyı çarpsa, bu, onu çok sinirlendirirdi. Oysa şimdi sadece duygulu bir genç olan Kolya, babamın sağlığında alıştığı gibi alçak sesle konuşuyor, ebediyen uyumuş birini uyandırmaktan korkarak sessizce hareket ediyordu.

'Amma da gürültü yaptılar,' diyordu üzüntü içinde. 'Sevindiler âdeta!'

'Neden üzülüyorsun Kolya?' diyorum. 'Sen de biliyorsun ki, onu sevmiyorlardı. Hiç kimse sevmiyordu.'

'Sen de mi?' diye soruyor.

'Ve sen de,' diyorum, 'ben açık sözlüyümdür.'

Açık pencerenin önüne geçip otururken Kolya hiçbir şey demedi. Pencereden içeri yoğun bir asit, bozuk yağ, sabun kokusu geliyordu. Bu kokuya alışılmamış bir hışırtı da eşlik ediyordu: Yamuk yumuk bir Tatar olan kapıcımız Mustafa, elindeki meydan süpürgesini, yağları emmiş, basılmaktan asfalt gibi sertleşmiş toprağa sürtüp duruyordu. Eskiden fabrikadan gelen aralıksız gürültü içinde bu ses duyulmazdı, böylesine dikkat çekici, çirkin bir ses de değildi.

Kolya pencereden başını uzatıp:

'Lütfen kes artık, Mustafa!' dedi.

Bana da:

'Babamdan kalan anıları süpürüyor,' dedi. 'Unuttun mu, evde cenaze varken yerler süpürülmez.'

Onu teselli ediyorum: 'Bundan sonra, diyorum, seninle daha rahat yaşamaya başlayacağız. Ben çalışaca-

ğım, sen okuyacaksın. Tiyatroya gitmek için para istemen gerekmeyecek, hiç kimse sana 'Neden?' diye bağırmayacak. Hoş bir şey değil belki ama babamın ölümüne üzülmedim. Ben oyuncu değilim, yalandan ağlayamam. Ama hatırlarsan eğer, bir hafta önce bir gece seninle ben, kalbimiz kırıldığı için neredeyse ağlamak üzere değil miydik? Bu şekilde kaç defa kalbimiz kırılmamış mıydı?'

Kolya gökyüzüne bakarak:

'Gökyüzü ne kadar soluk, ne kadar sert, ne kadar da tenekeye benziyor...' dedi. 'Fabrikamız ve topraklarımız ise tenekenin üstündeki kir ve pas gibi.'

Kardeşimin her zaman böyle düşünceleri olurdu. Bunların alışılmamış düşünceler oluşu çok hoşuma giderdi. Topraktan her zaman hüzünle ve bir hastanın vücudundan söz etmesi gibi acıyarak söz ederdi. İnce ve çelimsiz oluşuna karşılık sağlıklı, hem de yanakları kızlarınki gibi pembe, hoş bir delikanlıydı. Koyu renk saçları dalgalıydı. Kara gözleri her şeye güvensiz, âdeta şaşkın bakardı. Babamdan gizli piyano çalmayı öğrenmişti. Her zaman içinde dingin, müzikli bir şey olurdu.

Ona diyordum ki:

'Babamın sağlığında kazandırdığı en iyi şey, aramızdaki bu kardeşçe dostluk, Kolya. Bunu onun zor karakterine borçluyuz. Bizi birbirimize iyice yaklaştırdı. Birbirimize karşılıklı olarak çok sağlam bir sevgiyle bağlandık. Bu sevginin hayatımız boyunca da aynen devam etmesini istiyorum. Belki yaşça senden daha büyüğüm, ama senin yanında cahil kaldığımı biliyorum. Sen benden farklı bir hayat yaşıyorsun, kendi düşüncelerin var, hayal gücünü çalıştırmaktan hoşlanıyorsun. Senin biraz önce gökyüzü hakkında söylediklerini ben o şekilde söyleye-

mem, beceremem. Hem ben senin ne hakkında ve ne için konuştuğunu her zaman anlayamıyorum.'

Tam burada suçlanmış gibi sordu:

'Farklı ne söylüyorum ki?'

'Sözümü kesme! Sen toprağa kendi bedeninmiş gibi acıyor, onu seviyorsun. Oysa ben toprağın üstünde sadece rahat rahat yürüyüp gidiyorum. Kendimi başka bir insan olarak hayal edemiyorum, ben şu olduğum şekilde yaşamaya mahkûm edilmişim. Yalnızca fabrikayı, işleri ve nişanlımı düşünüyorum. Korkarım, benimle yaşamak sana sıkıcı gelecek ve bu sıkıntı bizim yollarımızı ayıracak. Sen daha çocuksun, kişiliğin henüz pekişmedi; zor bir dönemde yaşıyoruz, öğrenciler çalkantı içinde. Seni tehlikeli bir politikaya sürükleyebilirler ve pek çokları gibi mahvolursun. Nişanlımı seviyorum, karım olarak evimize geldiğinde ve ben yaşamımın bir kısmını ona ayırmak zorunda kaldığımda senin korkuya kapılacağını sanıyorum. Karımdan hoşlanmayabilirsin. Çok doğru olarak 'Aileye giren kadın, ağaca çakılmış takoz gibidir' derler. Arkadan çocuklar gelecek. Peki, sen ne olacaksın? Kolya, senin bensiz kalmaman için evlenme işini ertelemeye karar verdim.'

Kolya kederle:

'Benim için kendini feda etmeni istemiyorum,' dedi.

Aynen böyle söylemişti. Fakat ben bir daha, bir daha son derece inandırıcı bir biçimde konuştum ve konu istediğim şekilde kapandı: Birbirimize sıkı sıkı sarıldık, yaşam ne gösterirse göstersin ayrılmayacağımıza, birbirimizden hiçbir zaman hiçbir şeyi saklamayacağımıza yemin ettik. İtiraf ediyorum, burada kardeşime duyduğum gerçek sevginin dışında küçük bir hesap da söz konu-

suydu: On dokuz yıldır sabun imalatından başka hiçbir şey görmeden, hiçbir şey bilmeden kafesteki bir hayvan gibi yaşıyordum. Kente bile çok az gitmiştim. Kentteki işleri babam yürütürdü. Kolya ise iki üç yıl sonra kimya bilgini olacaktı. Aynı zamanda sessiz bir inatçılığı da vardı. Bana, onun bu özelliği yüzünden de pek çok şey olacakmış gibi geliyordu. En ciddi kitapları, üstelik de yabancı dillerden okuyordu. Politikadan konuşuyordu, yaşamın dertlerini, sıkıntılarını çok büyük bir merakla anlamaya çalışıyordu. Diyebilirim ki, fabrika benim düşüncelerimi hangi ölçüde ilgilendiriyorsa, onun düşüncelerini de yaşam aynı ölçüde ilgilendiriyordu. Başka bir deyişle, Kolya, yaşama kendi işiymiş gibi yaklaşıyordu. Sözcüklerin taşıdığı ciddiyete karşın bunun birazcık da komik bir şey olduğunu saklamıyorum. Nişanlımın beni bırakıp gitmeyeceğini, bana sırılsıklam âşık olduğunu; benden daha akıllı, işimiz açısından daha yararlı olacak olan kardeşimi ise kolayca kaybedebileceğimi düşünüyordum. Ama asıl önemlisi, Kolya'yı seviyordum..."

Adam hep aynı ses tonuyla, Zebur okur gibi konuşuyordu. Gözleri kapalıydı. Fakat tam burada gözlerini açtı. Gözleri kızarmış, yaşlarla ve kederle dolmuştu.

"Onu seviyordum!" diye yineledi, bir bardak şarabı tepesine dikti, gözlerini mendiliyle silerken konuşmasını daha canlı bir biçimde sürdürdü:

"Eylül ayının sonuna, yani tiyatro mevsiminin açılışına kadar, Kolya'nın arkadaşları da bu arada gelip gitmeye başladıkları halde, Kolya'yla birbirimize sımsıkı kenetlenmiş, içten sohbetlerle unutulmaz günler geçirmiştik. Bu arkadaşlarından biri olan tıp öğrencisi Bogomolov, hantal, kaba saba, gür sesli bir delikanlıydı, insanı ca-

nından bezdirecek kadar da akıllıydı. İçlerinde ruh yerine popüler bir kütüphane bulunan insanlar vardır. Bogomolov da bu takımdandı. Özgürlük hakkında sözlerle geldiği için daha ilk görüşte hoşuma gitmemişti. Beyefendiciğim, özgürlük sahte bir hayaldir. Bunu, babamın ölümünden hemen sonra, fabrika tekrar çalışmaya başladığında ve hayatım kaçışı olmayan bir yola girdiğinde hissediyordum. Babamın sağlığında, onun tutsağı olduğum halde, daha özgürmüşüm. Babam öldü ve açıkça ortaya çıktı ki, özgürlük, insanın her soluk alışı için taşınması zor bir sorumluluk gerektiriyordu. Bay Bogomolov ise insanın tümüyle özgür olduğunu, kendisi için var olduğunu, insanın, her şeyin başlangıç ve sonunun birleştiği bir çember olduğunu; tüm dünyanın, tüm yaşamın insanın içinde olduğunu ileri sürüyordu. Apaçık bir saçmalık. Bay Bogomolov* soyadını inkâr ediyor ve Tanrıya inanmıyordu. Onun bütün bu soyut akıl yürütmeleri, yelyutan kuşunun uçuşundan daha amaçsızdı. Bu kuş, havada görünmez böcekleri yakalamak için oraya buraya uçup durur, yani hedefini takip eder. Kuşkusuz Bay Bogomolov'a, adını ettiği özgürlüğün tam anlamıyla bir amaçsızlık olduğunu kanıtlamaya çalışıyordum; ama o, bir din adamının oğlu olarak büyük bir ustalıkla vaaz veriyordu, tabii sonunda da beni köşeye kıstırdı. Bana, Kolya için çok tehlikeli biri olarak göründü. Dar göğüslü, incecik, yanakları kız gibi pembe olan Kolya, bu yeleli, esmer, papaz oğlunun yanında daha da genç ve korumasız görünmeye başlamıştı; Kolya, onun özgürlük hakkındaki sözlerini inanarak ve saygıyla dinli-

* (*Ru.*) "Tanrıya inanan, ibadet eden" demektir. *–çev.*

yordu. Bense insanın düşlerinde bile özgür olmadığını, hatta bir taşın hareketsizliğinin bile özgürlük anlamına gelmediğini, taşın ancak kum haline gelmediği sürece taş olabileceğini daha o zamandan seziyordum. Her insan yaşamın türlü durumlarına göre köle ve tutsaktır, şeytan kendi öfkesinin kölesidir, eğer varsa, Tanrı da insan aklının erişemediği eylemlerinin kölesidir. İşte benim özgürlükle ilgili düşüncelerim!"

Anlatıcının söylediği sözler yüzünden odada sanki alaycı bir öfkenin kuru ve zehirli tozları uçuşuyordu; her sözcükte, hayatın, düşüncelerinin şemasını yeterli miktarda gerçek durumla doğrulama ve pekiştirme olanağını kibarca vermiş olduğu bir insanın üst düzeyde inanmışlığını hissediyordum. Bu konuda hayat, sınırsız ölçüde merhametlidir. Mumların alevleri, ela gözlerinde altın sarısı kıvılcımlar halinde yansıyordu. Maviye çalan gözakları daha da sıcak bir renk almıştı. İnce birer çizgi halindeki kaşlarını yukarı kaldırdı ve zayıf yüzünde kendini beğenmiş bir hüzün ifadesi belirdi.

"Hayatım boyunca tek bir işle uğraştım; bu yüzden belleğim çok iyidir, görüp geçirdiğim her şeyi sanki bir duvarın üstünde yazılıymış gibi görürüm," diye devam etti adam, başıyla köşeyi işaret edip.

Köşede, küçük, yuvarlak masanın üzerindeki bronz vazoda bir demet kuru çiçek duruyordu. Çiçekler bir çamur yığınından yapılmış gibi görünüyordu, biçimleri çok çirkindi ve ancak dikkatle inceledikten sonra bunların çiçek olduğunu anlayabildim.

"Kendisini alaycı bir ifadeyle dilenci diye adlandıran Bogomolov'dan başka bir de posta müdürünün oğlu, öğrenci Pavlov gelirdi bize. Bu çocuk daha cana yakın-

dı; ufak tefek, sıska, keçi suratlı, keçi sakallı biriydi. İçinde bir soytarıdan alınma, şaklabanca bir şey vardı ve bu özelliğini gizleme isteğiyle olacak, altın çerçeveli gözlük takıyordu. Çok gürültücüydü, tüy kadar hafif ellerini dokundurduğu her şey, tabak çanak, mobilya ne olursa olsun müthiş bir ses çıkarırdı. Yalnızca tiyatro hakkında konuşabilirdi ve bu konuda da son derece ciddiyetsiz biri olmasına rağmen gazetelerde oyun eleştirileri yayınlıyordu. Rusya'daki tüm tiyatro oyuncularını tanırdı. Şehir tiyatrosunun yeni kadrosu açıklandığı zaman gülünç bir meraka kapılmış ve 'L. Dobrınına mı?' diye bağırmıştı. 'Tanımıyorum, adını hiç duymadım. L. ne acaba? Lübov mu? Lüdmila mı? Yoksa Lidiya mı? Ne dersiniz?'

Tiyatro mevsimi başlamadan önce Larisa Antonovna'yla tanışma fırsatı bulamamıştı, çünkü sarhoşken kızaktan düşmüş, kafasını bir babaya çarparak yarmıştı. Bu adam öleli çok zaman oldu, ama bugün bile ondan hoşlanmadığımı söyleyebilirim. Yeryüzünde kendine özgü küçük adamlar vardır. Bu tip küçük bir adam aslında kötü biri değildir, ama sizin aklınıza sadece kötü şeyler getirir. Bu adamlarla otururken onun içinizdeki bir kötülüğü bir şekilde harekete geçireceğini hissedersiniz. Rusya'da gürültü patırtı yaparak boş işlerle uğraşmak üzere sanki kasten dünyaya getirilmiş şaşırtıcı insanlar vardır. Bu tip insanlar özellikle tiyatro çevresinde pek fazladır. İlk temsile Kolya'yla birlikte ikinci sıradan bilet almıştım. Pavlov da kafası sargılar içinde düşe kalka oyuna gelmişti."

Adam, sanki ağır bir şey kaldırmaya hazırlanıyormuş gibi gürültülü bir soluk aldı, şarabı tepesine dikti,

tekrar gözlerini kapatıp uzun bir süre elleri göğsünde oturdu; parmakları garip bir biçimde oynuyordu.

"Hamlet temsil ediliyordu. Ve Ofelya sahnede görünmüştü..."

Adam gözlerini açtı, sert bir biçimde:

"Tiyatrodan hoşlanmadığımı söylemeliyim," dedi. "Tiyatro, insan ruhunun bozuk para karşılığında perakende satışı gibi bir şeydir; sahte duygulardan yola çıkarak acemice uydurulmuş bir oyunun sergilenmesi ya da sırf başkalarından daha saf oldukları için gülünç görünen insanların alaya alınmasıdır. Bugüne dek en fazla on kere tiyatroya gitmişimdir, her seferinde de tiyatrodan sanki beni kandırmak istemişler de başaramamışlar gibi bir duyguyla çıkmışımdır. Larisa Antonovna'nın sahneye çıktığını fark etmemiştim, ancak yeni bir ses işitince baktım: Ofelya ayakta duruyor ve o bildiğiniz kararsız gülümsemesiyle dosdoğru bana bakıyordu. Bazen şafak sökerken panjurların ya da perdelerin arasından odanın karanlığına incecik bir inci dizisi halinde gün ışığı sokulur, elinizi uzatsanız bu hoş ışığı yakalayıverecekmişsiniz duygusuna kapılırsınız. İşte Larisa Antonovna'nın gözlerinden saçılan ışınlar da bana aynı duyguyu vermişti. Zengin ve derin bir ses tonu vardı. Karşılıksız şekilde âşık olmuş genç Ofelya'ya yaraşacak biçimde acındırıcı ve çekingen konuştuğu halde sesi tam anlamıyla bir kadın sesiydi. Karşısında, baca temizleyicisi gibi tepeden tırnağa karalara bürünmüş Hamlet küstahı duruyordu. O zaman Hamlet'i ünlü Ayarov canlandırıyordu."

Adam, beyaz, sık dişlerini göstererek ilk kez gülümsedi.

Sonra dişlerinin arasından ıslık çalar gibi okumaya başladı:

Parlak balmumundan bir mum gibi
Eriyor sıcaktan hüzünle,
Aynen böyle Ayarov'un oyunundan da
Seyirci kederinden atıp Volga'ya, boğuyor kendini!
Kendini Kin'in yerine koyuyorsa,
Arşivden çıkarıp aldığı,
Tepetaklak olmuş Kin'le beraber
Altüst olacaktır sağduyu da!

Okudu, rengi karardı, alçak sesle, ağır ağır devam etti:

"O gece neler yaşadığımı anlatamam, ama aşağılayıcı olsa da, hayatımda ilk kez güzelliğin kutsal sırlarına erdiğimi söyleyeceğim. Gerçi bu sözler benim sözlerim değil, temsil arasında Pavlov bu sözleri haykırmıştı. Pavlov, genellikle sözlerinin anlamına dönüp bir kez daha bakmaksızın korkusuzca konuşurdu. Tiyatroda sarhoş gibiydi. Özellikle o gece tüy gibi hafif elleriyle insanların düğmelerine, yakalarına, kollarına her zamankinden daha canlı, rüşvet isteyen biri gibi kudurmuşçasına yapışıyordu:

'Büyüleyici! Gerçek bir yetenek! İlahi bir güzellik!'

Delirme sahnesinden sonra ağlıyordu hatta. Daha sonra ise beni ve Kolya'yı, Larisa Antonovna'nın soyunma odasına sürükledi. Soyunma odasında ortalığı lafa boğdu, Larisa Antonovna'nın elini öptü ve günlük yaşamında hep yaptığı şekilde, bir tiyatrocu gibi davrandı. Larisa Antonovna karşımda aynen sahnedeki gibi, yüzünde aynı gülümsemeyle ve gözlerinden saçılan aynı ışıklarla duruyordu. Maviye çalan sakin gözlerinin de-

rinlerinde bir gülümseme vardı, eliyse zayıf ve sıcaktı.

Pavlov'u dinlerken alçak sesle, sanki onun övgülerine inanmıyormuş gibi gülüyordu.

'Beni beğeniyor musunuz?' diye sordu.

Bu soruyu bana sorduğunu sanmıştım. Saygılı bir yanıt vermek istiyordum, ama Kolya'nın sakin sesini işittim:

'Evet. Ah evet!' dedi Kolya.

O anda, yan yana durduğumuz halde kardeşimi kısa bir süreliğine tümüyle unuttuğumu hissettim. Bu durum beni çok utandırmış, Kolya'nın hayranlığı ise telaşlandırmıştı. Kardeşimi oradan uzaklaştırdım. Kolya'nın vaftiz babasının kızı olan nişanlım da tiyatrodaydı, onun yanına gittik. Nişanlım eğitimli bir kızdı, Moskova'da iki yıl bir kursta okumuştu, aynı zamanda da bir tiyatroseverdi. Sevimli, sağlıklı, neşeli, yanakları pembe, tatlıya aşırı düşkün bir kızdı. Larisa Antonovna'yı beğenmemişti:

'Kendine özgü güzelliği olan bir kadın, ama iyi bir oyuncu değil. Sahnede kendisi için yürüyor ve sanki kaybettiği broşunu arıyor...'

Bu sözlerde doğru bir şeyler vardı. Larisa Antonovna'nın sık sık bakışlarını yere indirdiğini ve sanki insanları görmeden yanlarından geçtiğini ben de anımsadım. Kolya nişanlımla tartışmaya başladı. Bense aktrisin serbest davranışları hakkında kulak dolgunluğu olan biri olarak Kolya'nın olasılıkla Larisa Antonovna'ya gönlünü kaptırdığını, bunun da kadına armağanlar almak için büyük harcamalar gerektireceğini düşünmüştüm."

Adam, sert bir şekilde, sanki beni suçlayarak şöyle dedi:

"Böyle düşünmüştüm, çünkü... başka bir düşünceyi gizlemek istiyordum. Evet, efendim! İkimizin de bir kadının şefkatinden uzak büyüdüğümüzü anımsamanızı rica edeceğim. Üstelik yaşıma rağmen yüz kızartacak bir bulaşıcı hastalığa yakalanmak korkusuyla kendini kadınlardan uzak tutan bir adamdım. Terzilik yapan bir köylü kızı vardı, ondan hoşlanıyordum, ama çok geçmeden kuduz bir köpek tarafından ısırılıp öldü. Bizim fabrikanın civarında kuduz köpeklere oldukça sık rastlanır. Ben böyleydim, Kolya'ya gelince, o tertemiz, el değmemiş bir delikanlıydı. Ayrıca benim, Kolya'nın geleceğine önderlik etmem gerekiyordu. Anlıyor musunuz?"

Fakat gözlerini kapatıp başını sallayarak alçak sesle:

"Bütün bunlar söylediğim gibi değil, hayır değil..." dedi.

Kısa bir süre sustuktan sonra, sanki bir isteğe karşı gelerek, ölüme mahkûm birisi gibi konuşmaya devam etti:

"Kolya'yla birlikte eve dönerken o, yol boyunca yüzünde bir gülümseme, susuyordu. Anlamıştım: Benim de ağzımı açmadığım konuda susuyordu. Evde çay içerken her zamanki gibi içtenlikle sohbet ettik ve ben kardeşime, Larisa Antonovna'yla yakınlaşmak istediğimi, bunu başaracağımdan da tamamen umutlu olduğumu açıkça söyledim. Bunu mahsus en kaba sözcüklerle, ama kesinlikle hiçbir umut beslemeden ve böyle bir yakınlaşmayı aklıma bile getirmeden söylemiştim. Beklediğim gibi, Kolya bana sinirlendi. Sinirlendi ve büyük bir hararetle kadının harikulade ruhundan söz etmeye başladı. Kitap gibi, hatta zaman zaman şiirler okuyarak konuşuyordu. Söyledikleri hoşuma gittiği, onun güzel konuşma

yeteneğine gıpta ettiğim halde pek tabii ki, onunla alay ediyordum. Öfke içinde yatmaya gitti. Ben de yattım, ama gecenin ortasında kalktım, uzun uzun dua ettim. O zamanlar Tanrının varlığından, insanların mutsuz olmalarının Tanrının hoşuna gitmeyeceğinden emindim. Bütün bunların, yani Larisa Antonovna meselesinin, Kolya'nın gönlünü kaptırması olayının ve benim ruhumdaki karışıklığın bir düş gibi geçip gitmesi için dua ettim. Hatırlıyorum, mehtaplı bir geceydi ve köpekler çok ulumuştu...

Evet efendim, ertesi gün yine tiyatroya gittik. Larisa Antonovna 'Kamelyalı Kadın'ı oynuyordu. Siz de bilirsiniz kuşkusuz, pek hoş olmayan bir piyestir bu. Oyundaki her şey, acıma duygusu kullanılarak insan ruhunun öfkelendirilmesi üzerine kurulmuştur. Fakat Larisa Antonovna bu oyunda da eşsiz güzelliğiyle herkesi gölgede bırakıyordu. Özellikle acıma duygusu üzerine kurulmuş bölümlerde bana inandırıcı gelmiyordu, ama sıradan, gündelik laflar söylediği zamanlar nişanlımın şu değerlendirmesini anımsıyordum: Evet, Larisa Antonovna tiyatro için değil, kendisi için yaşayan bir insandı! Bu da benim hoşuma gidiyordu. Hareketlerindeki, konuşmalarındaki üşengeçlik de hoşuma gidiyordu. Ancak çok ciddi ve başına buyruk birisi bu şekilde yaşayabilir. Ve bana öyle geliyordu ki, kamelyalı kadın gibi kadınları canlandırmak Larisa Antonovna'ya yakışmıyor, uymuyordu. Kolya, kulağıma üzüntüyle:

'Bu rol onun rolü değil, oynarken sıkılıyor,' diye fısıldadı.

Arada Pavlov'la birlikte Larisa Antonovna'nın yanına gittik. Ancak o üstünü değiştiriyordu. Soyunma odası-

na girmemize izin vermeyerek kapının aralığından bizi yeni evine davet etti. Burada bir ev tutmuştu, şu karşıdaki evi..."

Adam pencereye doğru elini salladı. Pencerenin arkasında sonbahar hiç ara vermeden yağmur damlalarını dökmeye devam ediyordu. Yağmurun incecik saydam sicimlerinde fenerin alevi titreyerek, sarı ışıklarıyla iri, besili bir örümcek gibi kımıldıyordu.

"Evet efendim, gelelim Larisa Antonovna'nın evine. Hayatımda ilk kez hiç görmediğim insanlardan oluşan bir sürünün içine düşmüştüm. Tanıdığım tek kişi, aslında süvari olan ve kendisi de yaşlı bir ata son derece benzeyen Mametkulov adındaki bir polis müdürüydü. Her şey çok acayipti, örneğin masalar, odanın bir köşesinden öbür köşesine doğru dizilmişti, bu yüzden içerisi gereksiz yere daralmıştı. Çiçekler vazolara konulmamış, masaya, doğrudan doğruya masa örtüsünün üstüne serpiştirilmişti. Hayatım boyunca daha sonraları da, okumuş yazmış insanların her toplantısında düşüncelerin ve sözcüklerin azgınlığı beni hep şaşırtmıştır. Üstelik bu insanların her biri, ötekilerle arasındaki düşünce ayrılığını olabildiğince daha çabuk ve daha kesin bir biçimde kanıtlamaya çalışır. Ölüm, Tanrı ve aşk konularındaki bu konuşmalardan daha çirkin bir ciddiyetsizlik tanımıyorum. On yedi yıl boyunca sürekli olarak dildeki bu sözcük zinasını dinleyip durdum ve buna bir türlü alışamadım. Bu tür konuşmalar bilgelik falan değil, düpedüz akıl karıştırmaktır. Pavlov'un sesi herkesten daha çok çıkıyor, kalabalığın içinde aynen bir fabrikanın makinisti gibi evsahibi havalarında görünüyordu. Hâlâ belleğimden silinmeyen ve Kolya'nın da

hiç beklemediğim bir biçimde katıldığı bir sohbet oyunu oynanıyordu. Larisa Antonovna bütün dikkatlerin merkezinde, ikonanın olduğu köşede oturuyordu. Koyu kırmızı bir elbise giymiş, çiçekler takınmıştı, görkemli ve büyüleyiciydi, tepeden tırnağa alevlerin içinde gibi duruyordu. Yanında çok dindar bir adam olan ama alçağın teki olduğu sonradan anlaşılan komedyen Bragin vardı. Bragin, son derece çirkin bir adamdı: Kemikleri dışarı fırlamış, rengi sapsarı, burnu kalkık, gözleri içeri kaçmış, daha çok ölümü anlatan bir resimdeki gibiydi. Kahramanı İsa olan bir oyun bulunmadığına yazıklanarak bir konuşma başlattı. 'İsa'yı canlandırmayı çok isterdim,' diyordu. Larisa Antonovna canlanarak, 'Ah, keşke ben de Mariya Magdalena'yı oynasam!' diye karşılık verdi. Bu sırada Mametkulov lafa karışarak tiyatrolarda dinî oyunların yasaklanmasına üzüldüğünü söyledi, artık Tanrıya inancını yitirmekte olan halkın bu inancını tiyatro vasıtasıyla canlandırabileceğini uzun uzun kanıtlamaya girişti. Lafını esirgemeden konuşuyordu.

Aniden Kolya'nın ince, kızgın sesini işittim; benden uzakta bir yerde oturuyordu:

'Tanrıya kötü yürekli ve içtenliksiz insanlar inanır!' dedi.

Bu sözler içimi öyle kötü dağladı ki, ona dönüp, 'Şşt!' dememek için kendimi zor tuttum. Onun bu dikkatsiz, hava atıcı sözleri büyük bir öfke uyandırdı elbette. Hatta pek çok kişi bozuldu, Larisa Antonovna ise şaşkın bir halde yerinden doğrularak:

'Nasıl yani? Neden? Açıklayın lütfen!' dedi.

'Açıklayamam,' diyordu Kolya, 'ama o şekilde görüyor ve öyle hissediyorum...'

Tabii Kolya'yı alaya aldılar, sonra Bragin, Yahudilerle ilgili fıkralar anlatmaya başladı. Bence aktörler, anlattıkları fıkralarla Yahudilerin hırpalanmasına büyük katkıda bulunuyor. Oysa Yahudiler, yaşamda tuz kadar, biber kadar gereklidir. Bu arada içkici insanlar içinde en tatsız biçimde içki içenlerin aktörler olduğunu da ayırt etmiş bulunuyordum. Bu düzmecilik sanatıyla uğraşan insanların rol yapmaya ara verip gerçekte bir hiç olduklarını, içlerinin ne kadar boş olduğunu keşfettiklerini görmek çok eğlenceli, aynı zamanda da itici bir şeydir. İşte bu insanların içki yükünü yeterince aldıkları ve birbirlerini tanımayan kimselerin birbirleri üzerindeki doğal denetiminin azaldığı bir anda Bragin'e, Larisa Antonovna'nın nasıl biri olduğunu sordum. Toprak sahibi, oldukça zengin bir kadın olduğunu anlayınca da şaşırdım. Kocası güneyde koyun yetiştiriyormuş ama o tiyatroya olan ilgisi yüzünden kocasından ayrılmış. Hepsi hepsi iki yıldır oyunculuk yapıyormuş, işini seviyormuş, erkeklere karşı şimdilik ilgisizmiş. Bunu duymak hem hoşuma gitmiş hem de gitmemişti. Bragin ise şeytanca gülümseyerek:

'Şayet kadınların iltifatlarına düşkünseniz vodvilci Streşneva'ya dikkatinizi çekerim; genç ve pek renkli bir kadındır, hareketlerinize serbestlik de tanır,' dedi.

'Hayır, dedim, bu konuyla ilgilenmiyorum, ama bir kardeşim var...'

'Önemli değil,' dedi, 'eğer yeterince eli açıksa öz kardeşinden bile iğrenmez...'"

Sokaktan, yağmur damlaları arasında bir araba geçiyordu, arabanın fenerlerinin yaydığı ışıklar, pencerenin ıslak camlarını ılık ılık okşadı. Sonra damlaların iç karartıcı hışırtısı tekrar duyuldu, sonbahar gecesinin hüzünlü gürültüsü ve sokak fenerinin sarı örümceği, tekrar camdan bir ağ örmeye başladı. Adam pencereye dikkatle baktı ve sonbaharın yeryüzünde keder ve hüzün yaratmasına yardım ederek sözcüklerin kuru tozlarını sessizce dökmeye devam etti.

"Bu Bragin'in bir alçak olduğunu anlar anlamaz sohbeti kestim tabii, ama onun şişko Streşneva'nın yanına gidip göz kırparak Kolya'yı işaret ettiğini, kadının da elindeki çiçekle Bragin'in burnuna vurduğunu fark ettim. Kolya, Larisa Antonovna'yla hararetli hararetli konuşuyordu, Mametkulov ise Kolya'ya bağırıyordu:

'Politikayla, dinle, genel anlamda sorunlarla uğraşan gençleri hiç anlamıyorum. Paris'te gençler sadece okur, âşık olur ve insanların yaptığı basit şeyleri yaparlar.'

Larisa Antonovna kaşlarını çatmış, yelpazesiyle oynayarak oturuyordu, yüzü asıktı; Pavlov, keçi kafasını sallayarak Zebur okuyucusu gibi konuşuyordu:

'Biz Ruslar, dünyanın köknar ağacından yapılmış arp'ı gibiyiz, insanlığın her soluğuna ses veririz.'

Streşneva, Kolya'yı elinden yakalayıp öbür odaya götürdü. Kolya'yla birlikte eve dönerken bu neşeli kadından hoşlanıp hoşlanmadığını sorduğumda, bana şu yanıtı verdi:

'Aptal ve küstah biri. Sana gelince, Larisa Antonovna hakkında kaba sözler ederken yanılıyorsun, o çok iyi bir insan, ciddi konularda ruhu endişe içinde...'

Evde de Larisa Antonovna hakkında harika şeyler söyledi, bu sözleri hiç duymamıştım. Bir kadınla ilgili bu kadar yüce sözler edemediğim için duyduğum kıskançlık yüzünden üzüntüye kapıldım. Açık söyleyeyim, ya Larisa Antonovna Kolya'nın bu övgülerini duysa ne olurdu diye düşünmek bile dehşet vericiydi.

'Topu topu iki kez gördün onu,' dedim.

Ama pek tabii ki bu sözler, ateşe dökülen su damlacıklarıydı. Kısacası Kolya âşık olmuştu. Tiyatronun müdavimi oldu, aynı zamanda da şu Bogomolov denen adamla daha da yakınlaştı. Bu adam, artık her gün at yelesi gibi saçlarını sallayarak evimizin odalarını adımlıyor, karga gibi gaklayıp duruyordu. Harcamaları için hesabına ayda yüz ruble yatırdığım Kolya'dan para almıştı. Bütün bunların Kolya'yı iyiye götürmeyeceğini elbette görüyordum."

Adam ayağa kalktı, kapıya yaklaştı, kapının önünde durdu, bir an gözlerini dikip kör gibi gitara baktı.

"Bu, Larisa Antonovna'nın gitarı, ama kötü çalardı..." dedi.

Sonra elini sallayıp masaya geri döndü, bir bardak şarap içti ve gevşemiş gibi kendini koltuğa bıraktı.

"Onunla kardeşçe konuşmaya karar vermiştim.

'Hatırlıyor musun, babamın ölümünden sonra seninle birbirimizden hiçbir şey saklamayacağımıza yemin etmiştik?'

Birden yabancı bir adamın hiç de dostça olmayan yanıtını işittim:

'Evet, hatırlıyorum! Senin babamın yerine geçmek ve beni kendi kurallarına göre yaşamaya zorlamak istediğini daha o zamandan tahmin etmiştim. Ben bunu is-

temiyorum. Ama o sıralar kişiliğim bunu sana açık açık söylemek için yeterince güçlü değildi. İşte şimdi söylüyorum: Pis kokulu fabrikamızdan iğreniyorum, işçilerimizin pislik içinde yaşamalarından ve bir şeylerden zehirlenmelerinden utanıyorum. Hakkımızdaki acı gerçeği gazetede yazmışlardı.'

Gençliğinin verdiği güçle ve yaşam konusundaki bilgisizliğinin etkisiyle yarım saat aralıksız konuştu. Liseyi bitirmesi münasebetiyle babamın ona armağan ettiği altın saati işçilerimiz grev yaptığında altı yüz rubleye sattığını ve bu parayı, grevi desteklemeye hazırlanan Bogomolov'a verdiğini açıkladı.

Bir patronun kendi işçilerinin yaptığı grevi desteklediğini öğrenmek ne kadar komik olursa olsun sanki kafama taşla vurulmuş gibiydi. Elbette bunlar çocukça şeylerdi, ama yine de...

'Kolya, dedim, seni sevdiğime inanıyor musun?'

Ancak o:

'Ben sevgi değil, özgürlük istiyorum,' diye karşılık verdi.

'Seni anlıyorum Kolya, sen Larisa Antonovna'ya âşık oldun, bunlar hep bu yüzden...'

'Bu durum benden başka hiç kimseyi ilgilendirmez,' dedi.

Sırf ondan bu zamansız aşkın kökünü kazımak istediğim için gerçeği azıcık çarpıttım.

'Sen geç kaldın,' dedim, 'sevgili kardeşim, çünkü Larisa Antonovna yılbaşından beri benimle birlikte.'

Tabii bu ona çok acı geldi, hatta dişi çekiliyormuş gibi irkildi. Benzi soldu, şaşkın şaşkın yüzüme bakıyor, du-

dakları titriyor, gümüş bir kaşığı parmağının etrafında döndürüp duruyordu.

'Hayır,' diye fısıldadı. 'Doğru değil bu. Olamaz.'

Ama ben inandırıcı ayrıntılar uydurdum ve Kolya sözlerime inandı, ayağa kalktı, hiçbir şey söylemeden bana yan yan bakarak odasına gitti. Bense korkmuştum: Yaptığım şey doğru muydu acaba?

Bu olay, sezon sonunda olmuştu. Bu arada Larisa Antonovna'yla aramızda iyi ilişkiler kurulmuştu; onun olağanüstü güzelliğine saygılı bir hayranlık besleyerek herhangi bir laubalice hareketten kaçınıyordum. Larisa Antonovna, parasının esaslı bir bölümünü emprezaryosunun yaptığı bir işe yatırmıştı. Parasını çarpmasınlar diye takipteydim. Tavsiyelerime seve seve uyuyor, zekâma ve içtenliğime saygı duyuyordu. Kolya konusunda ona akıl danışmaya karar verdim ve bir öğle vakti, sabah kahvesini içtiği sırada evine gidip, kardeşimin kendisine âşık olduğunu söyleyip bu konuda ne düşündüğünü sordum. İlk başta şakaya vurdu:

'Siz hangi role çıkıyorsunuz,' dedi, 'kardeşiniz için dünürlük rolüne mi, yoksa ona rakip biri rolüne mi?'

Ancak hemen kaşlarını çattı, güzel gözleri öfkeyle parladı, sıkıntıyla delikanlıların, ihtiyarların, askerlerin, memurların, polislerin ve devrimcilerin aşkından artık bıkkınlık geldiğini söyledi.

'Lütfen anlayın beni,' dedi, 'işimle ciddi olarak ilgilenmek istiyorum ve hiçbir aşk bana çekici gelmiyor.'

Küçük bir divanda ayaklarını altına almış oturuyordu. Sırtına ahududu renginde bir sabahlık giymişti. Kadifeyi çok severdi. Kadife sabahlığın üstünde eski, gümüş kopçalar vardı. Saçlarını toplamamıştı. Şaşılacak

kadar gür saçları vardı. İğrenen bakışlarla bana bakıyor ve şöyle diyordu:

'Beni rahatsız etmeyin. Yakında yurt dışına gideceğim, yazın Lipetsk'te oynayacağım, bu arada da kardeşiniz bu çocukluk hastalığından kurtulmuş olur. Onun yaşında böyle şeyler kolay geçer.'

İşte böyle efendim, içim çok rahatlamıştı. Ben de o sıralar Larisa Antonovna'ya çoktan âşık olmuşum da henüz farkında değilmişim. Ona daha gözlerinin ilk darbesinden itibaren âşık olduğumu şimdi çok iyi biliyorum. Bu tür talihsizlikler bir anda oluveriyor. Evet, hep bir anda oluveriyor."

Sustu. Ara vermesinden yararlanarak:

"Gerçekten güzel miydi?" diye sordum.

Başıyla şövaleyi göstererek:

"Görmüyor musunuz?" dedi sert bir ifadeyle ve sonra ders verir gibi bir sesle ekledi:

"Başkaları için belki de o kadar güzel değildir, ama hepimiz için sevdiğimiz kadın, en güzel kadındır... Larisa Antonovna bütün işlerini bana emanet ederek Büyük Perhiz'in ilk haftasında gitti. Çiçeklere boğularak, hayranları tarafından coşkuyla uğurlanarak gitti.

Bu hayranlarından biri olan bir savcı yardımcısı bana gıpta ederek:

'Talihli adamsınız,' demişti.

Benim bütün talihimse bir keresinde gözümü iyice karartarak Larisa Antonovna'nın elini öpmüş olmamdan ibaretti. Uğurlama sırasında son derece gereksiz olarak Kolya'yı alnından öptü ve:

'Hoşça kalın, delikanlı,' dedi.

Sonunda Kolya'yla baş başa kalmıştım. Kolya gittikçe zayıflayarak gece gündüz üst kattaki odasında, kitaplarının başında üzüntü içinde oturuyordu. Bogomolov da yanındaydı. Bir akşam çayında sordum:

'Kolya, yoksa kader yüzüme gülüyor diye bana kızıyor musun?'

'Hayır,' dedi, 'kızmıyorum ama ağırıma gidiyor, çünkü benim anlayamadığım bir şey var...'

Kolya'nın inatçı biri olduğunu daha önce söylemiştim galiba. Geçen aylar boyunca sanki fark edilmeden büyümüş, güçlenmişti. Hem daha kitabi biri olmuştu. Onunla konuşmam daha da zorlaşmıştı. Yaza kadarki süreyi böyle birbirimize biraz yabancılaşarak geçirdik. Haziranda Larisa Antonovna Lipetsk'e geldiğinde Kolya hemen onun yanına gitti. Sessiz bir umutsuzluk içinde tam beş gün geçirdim. Geceleri korkudan şakaklarımdaki saç telleri oynuyordu. Korkumun nedenini biliyordum. Sonunda da korktuğum başıma geldi: Altıncı gün Larisa Antonovna bana bir mektup gönderdi. Mektuptaki sözcükler iğne gibi batıyor, hatta kâğıttan hakaret kokuları geliyordu. Şunları yazmıştı:

'Kardeşiniz bana, güya sizin paranızla yaşadığımı söyleyerek kendisine övündüğünüzü söyledi. Vakit geçirmeden cevap verin, böyle bir şey söylediniz mi? Cevabınızı benim sizi kabul ettiğim gibi şerefli bir insan olarak veriniz.' Şerefli bir insan olarak yanıt veremedim. Beni seven nişanlımdan onun uğruna vazgeçmiştim. Kardeşime olan sevgimi onun yüzünden kaybetmiştim ve tüm yaşantımın altının oyulup sarsıldığını hissediyordum. Telgraf çekerek tek bir sözcükle yanıtladım: 'Hayır.'"

Adam, mahkemede ant içerken tanıkların yaptığı gibi, bir elini yukarı kaldırdı, derin bir inançla ve kesin bir ifadeyle:

"İnanın, başka bir cevap veremezdim," dedi. "Anlıyor musunuz, veremezdim."

Maviye çalan gözakları nemlendi, kör gibi boş boş yüzüme baktı, parmaklarıyla boğazını sıvazladı, köpeklerin yaptığı gibi iki kez dişlerini birbirine vurdu, sonra öksürerek kısık bir sesle devam etti:

"Düşünüyordum da Kolya... Kolya bir şeyler yapacak diye bekliyordum. Larisa Antonovna'nın da... Örneğin Kolya'nın gençlik ateşine kendini kaptıracağını sanıyordum. Fakat Kolya, iki gün sonra istasyondan dosdoğru yazıhaneme geldi. Üstünü falan değiştirmemiş, kasketini ensesine yatırmıştı. Sarhoş gibiydi, ama bir asker kadar dik yürüyerek iyice yanıma yaklaştı ve bana:

'Pyotr, sen bir alçaksın,' dedi.

O zaman ben de ona bağırmaya başladım:

'Bana bak, ben de onu seviyorum, anlasana beni! Gelmeni beklemiyordum bile, kafana bir kurşun sıkacağını sanıyordum ve bundan da korkmuyor, sana acımıyordum. Ama seni de seviyorum kardeşim, inan bana. Yalnız bunun önüne geçemiyorum, ne yapabilirim?'

Kasketini çıkardı, oturdu, rengi karardı; yüzüme bakıyordu, korktuğunu, gözlerini umutsuzca kırpıştırdığını görüyordum.

'Sen yakışıklısın,' dedim, 'benden daha zekisin, senin birine âşık olman daha kolay, sen kadınlara inandırıcı laflar edebilirsin, istediğin her şeye ulaşabilirsin. Sen aklının yarattığı hayallerle seversin, bense tüm bedenimle ve tüm ruhumla...'

Kalktı, yazıhanenin kapısını kapattı. Pek sert bir hareketle yanıma yaklaştı. Bana vurmak istiyor sandım, ama yalnızca omzumdan tutup sarstı.

'Demek öyle!' dedi. 'Anlıyorum. Peki, ama bundan sonra nasıl yaşayacağız?'

Başımı eline dayadım.

'Bilmiyorum...' dedim.

Ama artık içimde bir sevinç vardı; onun benden daha güçlü, daha iyi olduğunu hissediyordum. Bunu hep biliyordum ama o saatte artık tam olarak ortaya çıkmıştı. Onunla aramızdaki her şeyin olumlu olması umudu belirmişti.

'Bilmiyorum,' dedim. 'Sen benden daha akıllısın.'

'Neden ona da bana da iftira attın?' diye sordu.

Tabii, bunu ona açıklayamadım, nedenini ben de bilmiyordum ki!.. Bir süreliğine bir yerlere gitmesi ya da başka bir üniversiteye geçmesi gerektiğini söyleyerek yazıhanede dolaşmaya başladı. Ancak ben:

'Hayır,' dedim. 'Bunu yapma. Sen yanımdayken de yaptığımdan utanacağım ama sen olmayınca işler iyice karışacak. Larisa Antonovna hiç işten anlamıyor, ben de onun hiçbir konudaki isteğini geri çeviremem.'

Alaycı bir şekilde gülümseyerek sordu:

'Senin tarafından böyle lekelendikten sonra ben ne yapabilirim ki artık?'

Elbette ondan özür diledim ve Larisa Antonovna'ya, benim bunu şaka olsun diye yaptığımı, Kolya'nın ise beni yanlış anladığını, gençlik ateşiyle yersiz bir öfkeye kapıldığını söylemeye karar verdik.

Kolya:

'Öyle olsun bakalım,' diyerek kabul etti ve bana bir kardeşin gösterebileceği merhametle:

'Sen neymişsin meğerse. Bu kadar kurnaz biri olduğunu hiç düşünmezdim. Gerçi, o kadar da kurnaz değilsin ya,' dedi."

Ve adam, elini ant içecekmiş gibi yine havaya kaldırıp inandırıcı bir ses tonuyla:

"Kardeşim harika bir delikanlıydı," dedi. "Son derece onurlu, yüce gönüllü bir delikanlı! Bunu artık çok iyi biliyorum..."

Pencerenin ardında yağmur, ağ örmeye devam ediyordu hâlâ. Fenerin dibinde kara bir gölge durdu, koca ayağını kaldırdı, galoşunu çıkarıp direğe vurarak silkelemeye koyuldu. Ateşten örümcek, cam örümcek ağının içinde titriyordu.

Adam kendisini bir türlü sarhoş etmeyen şarabı tepesine diktikten sonra omuzlarını yukarı kaldırıp kollarını sıkıca göğsünde kavuşturarak kırık bir sesle konuşmaya devam etti:

"O günden sonra Kolya'yla sanki daha yeni tanışmış iki insan gibi yaşamaya başladık. Geceleri genellikle çeşitli konular üzerine sohbet ediyorduk. Kolya, sıradışı düşüncelerinin zenginliğiyle, bu düşüncelerin taşıdığı hüzünle beni giderek daha çok şaşırtıyordu. Yüzünün zayıflığından ve göz çukurlarındaki mavi lekeler yüzünden gözleri daha da parlak hale gelmişti, yüzünde ise ciddi bir saydamlık belirmişti.

Daha çok yaşamın bir piramit şeklinde kurulduğundan, bu piramidin geniş ama aynı zamanda da çürük ve dayanıksız bir tabanı olduğundan, üzerindeki ağırlığın etkisiyle çözülüp dağılabileceğinden, o zaman da her

şeyin yıkılıp darmadağınık olacağından söz ediyordu. Bıyıklarını çekiştirerek dalgın dalgın konuşuyor, acı acı gülüyordu.

'Ne yaşam ne de düşünce başka bir biçime sahip olabilir. Düşünce de piramit şeklindedir: Tabanı, amansız bir mücadelenin çok sayıdaki olgularından, tepesi ise hiç denecek kadar küçük, sipsivri bir sonuçtan oluşur.'

Bu düşünceleri çok seviyor, hepsini doğru olarak kabul ediyordum. Ancak hoşuma gitmeyen bir şey vardı: Kolya, şu Bogomolov denen adamın her dediğini hiç tartışmadan onaylıyordu. Olağanüstü zeki bir Fransız olan kimya mühendisi ve fabrika müdürü Morton bir gün bizimle öğle yemeği yiyordu. Bogomolov özgürlükle ilgili zırvalarını anlatıyor, Morton da yaşamın özünün akıl olduğunu söyleyerek onunla alay ediyordu.

Bogomolov çok kaba bir şekilde Morton'a bağırdı:

'Sizdeki akıldan kunduzlarda da, karıncalarda da var. Bu, özgür bir akıl değil, olsa olsa maymunlar gibi her duruma uyum sağlayabilmektir.'

Bu papaz oğlu her zaman böyle kabalıklar yapardı ve onun bu kaba sabalığı, sakallı geniş suratı, tarak yüzü görmemiş kirli saçları sinirime dokunurdu. Bu adamın bir tek ses tonu akıllıydı, Kolya ise onun bir bilge gibi konuştuğunu düşünüyordu.

Kolya'yla konuşurken Larisa Antonovna'dan hiç söz etmiyorduk, yalnız bir kere Pavlov'la Larisa Antonovna hakkında sohbet ederken Kolya şöyle demişti:

'Bütün marifeti güzelliğinde, sahne için gereken gerçek yetenek yok onda. Sanırım bir hata yapmış, yanlış bir yolda yürümeye karar vermiş. Sıkıcı, soğuk bir yaşantısı var ve ruhunu bu şekilde ısıtabilme yolları arıyor. Bir

profesörün felçli, kötürüm kızı oyun oynarken, bir ateş resminin karşısında ısınırmış. İşte Larisa Antonovna da böyle hayalî bir ateşin önünde ısınıyor.'

Pavlov bağırmaya, tartışmaya, kendini oradan oraya atmaya başlamıştı. Oysa Kolya'nın söylediği akıllıca sözler beni çok sevindirmişti. Larisa Antonovna'nın yetenekleri konusunda bir hüküm veremezdim, zaten onun oyunuyla da hiçbir işim yoktu. Sahneye çıktığı anda ondan başka bir şey görmüyordum, yalnızca onun o üşengeç sesini duyuyor, harikulade vücudunun havada uçarcasına hareket edişini izliyordum. Yeryüzüne ve insanlara lütuflarda bulunarak öyle hafif, öyle haşmetli yürürdü ki. Bacaklarının düzgünlüğüne hayrandım. Ya göğüsleri... Küçük, birbirinden ayrık, uzak."

Adam, gözlerini kapatıp acıklı acıklı başını salladı.

"Ben neden söz ediyordum? Ha, Kolya'nın Larisa Antonovna'nın yanlış yolda yürüdüğüne işaret etmesi beni sevindirmişti, bu yanlış yolun belki de onu bana getirebileceğini düşünüyordum. Larisa Antonovna geri döndüğünde kendimden çok emin bir şekilde yanına gittim, ancak onu öfke içinde buldum: Yaz sezonu başarısız geçmiş, otuz bin ruble zarara uğramıştı. Hemen nasıl yatıştırabileceğimi düşündüm ve onun parasıyla çok kârlı bir yağ işi yaptığımı, kendisine yirmi yedi bin küsur verebileceğimi söyledim. Daha inandırıcı olması için mahsus yuvarlak bir rakam söylememiştim. Çok sevindi, bazen insanları para bile mutlu edebiliyor.

'Hayır, ciddi olamazsınız,' dedi. 'Ah, siz gerçekten de çok iyi bir dostsunuz. Çılgın kardeşiniz nasıl?'

Kolya'nın bir hata yaptığını, yaptığım şakayı anlamadığını söyleyerek onu inandırmayı başardım. Kaşla-

rını çatıp gözlerimin içine kuşkuyla bakarak kulağıma yapıştı ve:

'Şaka mı? Ne şakası?' diye sordu.

'Bir keresinde, ona demiştim ki, şayet siz kabul edecek olursanız...'

Kulağımın kıkırdağını tırnaklarıyla sıkıştırdı, öfkeyle:

'Neyi?' diye sordu.

'Benimle evlenmeyi,' dedim.

Beni geri iterek:

'Yalan söylüyorsunuz,' dedi. 'Öyle bir şey olamaz. Öyle bir şey söylemiş olamazsınız. Evet, evet! Sizi uyarıyorum beyefendi, bana şaka yapanın sonu fena olur. Canınızı çok mu acıttım?'

'Hayır,' dedim, 'siz...'

'Size acıyorum, hem de bütün varlığımla.'

Biraz düşündükten sonra alçak sesle şöyle dedi:

'İkiniz de çok sevimli insanlarsınız, ama eski moda, dünyaya gelmekte geç kalmış insanlarsınız. Dost olalım, ama şaka yapmadan, tamam mı? Yoksa...' Sonra parmağını sallayarak beni tehdit etti."

Adam, derin derin iç çekip pencerenin ardında yağmur damlalarının oluşturduğu eğik sicimlere dikkatle bakarak:

"Çok şaşırtıcı bir şekilde giyinirdi," diye devam etti.

Rüzgâr bu yağmur sicimlerini birbirine dolaştırıyor, sağa sola dağıtıyordu ve yağmur damlaları saydam taneler halinde camlara ve fenerin üstüne dökülüyordu.

"Üstünde boğazına kadar kapalı daracık bir elbise de olsa, geniş bir elbise de olsa fark etmiyordu, çıplak gibi görünüyordu. Anlıyor musunuz? Çıplak. Nasıl mağrur

bir vücudu vardı. Bir yandan da canım sıkılırdı: Acaba başkaları da onu benim gördüğüm gibi mi görüyordu?

Eve gittiğimde Kolya, 'Kulağına ne oldu?' diye sordu. Sakalımı keserken makası fazla kaçırdığımı söyledim. Sezon başlamıştı. Sizin de bildiğiniz gibi, kentimiz eski bir tüccar kentidir, seyircimiz öyle ince şeyleri sevmez, özellikle yerel kostümlü Rus piyesleri hoşlarına gider; ceketli insanlar sahnede dolaştıkları zaman kim, neyi ya da kimi seviyor anlayamadıkları için eğlence bunun neresinde diye başlarlar her günkü ileri geri konuşmalarına. Larisa Antonovna ise özellikle Hauptman'ın, İbsen'in en yeni oyunlarını oynamayı seviyordu. İşte bu yüzden Larisa Antonovna'nın arkadaşlarından, şirret bir kadın olan Sosnina, 'Büyücü' veya 'Maria Stuart'ı oynadığı zaman seyirciler tiyatroya akın akın gidiyorlar, Larisa Antonovna'yı ise sevmiyorlardı. Gerçi Pavlov, onu göklere çıkaran yazılar yazıyordu, ama Larisa Antonovna'yı seyretmeye, sırf son moda kostümleri görmek amacıyla kadınlar ve gençler geliyordu. Parter ve localar ise boş kalıyordu. Salonu dolduramıyor, bu da onu çok sinirlendiriyordu.

'Sevmemenin olanaksız olduğu, sevmenin ise becerilemediği günümüz dünyasında tiyatro, insanları, kadınları ve hayatı sevmeyi öğretebilir,' diyordu. Çok geniş yaşıyordu; eğer oyunu yoksa akşam mutlaka konukları geliyor, akşam yemeği, şarap, troyka gezileri oluyordu. Çevresindekilerin hepsi de çılgın gibiydi. Yemyeşil Pavlov öksürerek ve soluğu tıkanarak bağırıyordu:

'Güneş gibi olacağız!' Vodvilci Bemer açık saçık şarkılar söylüyor, Bragin pek tabii ki, Yahudiler hakkında saçmalıyor, Mametkulov at gibi kişniyor ve birlikte Tan-

rı, ölüm, aşk diye haykırıyorlardı. Kargaşalıktan insanın tüyleri ürperiyordu. Larisa Antonovna ise bir çariçe gibi oturuyor ve yüzüne pek hoş olmayan yabancı bir gülüş yayılıyordu. Kolya'nın sözleri sık sık aklıma geliyordu: Sahiden de işte birisi bir ateş yakmış, insanların bu ateşte nasıl yanıp kül olduklarını seyrediyor, ama kendisi yapayalnız ve buz gibi oturuyordu.

Böylesi akşamlarda Larisa Antonovna'ya olan aşkım gemi azıya alıyordu. Bütün bu insanları ise sabun haline getirmek istiyordum. Biz, yani ben ve Kolya, aynı eşyayı çalmaya niyetlenen, ama bu eşyayı her biri kendisi için çalmak isteyen iki hırsız gibi birbirimizi kolluyorduk. Larisa Antonovna'nın bizi anladığını sanıyordum; bir gün kederinden içki içip ateşli bir biçimde:

'E, sevimli kardeşler, sizi yiyeceğimden korkmuyor musunuz?' diye sormuştu.

Evet, aynen böyle demişti. Ben susuyordum, Kolya ise zekice bir şakayla karşılık vermiş:

'Ev kedisi tırmalayacağına dişi aslan yesin daha iyi,' demişti.

Arada bir Kolya'yla ben kaygıya kapılıp birbirimize içtenlikle:

'Neyin var, kardeşim?' diye sorardık.

Sonra da gülerdik. Evet, bir de gülerdik üstelik.

Kolya bir gün:

'O bir güneş yansısı,' demişti.

Kısa zaman sonra gülmekten vazgeçtik.

Kente Vilyam Proktor adından bir İngiliz gelmişti. Bu adam lületaşı işiyle uğraşıyordu; Rusçayı iyi konuşamıyordu. Mametkulov, onu hem İngilizce hem de Fransızca

bilen Larisa Antonovna'yla tanıştırmıştı. İşte bu Proktor denen adam, gri gözlerini fıldır fıldır döndürerek Larisa Antonovna'nın yanında dimdik oturuyordu. Dökme bir heykel gibi uzun boyluydu, yüzü güneş yanığıydı, alnı yarıktı ve bu adamda çok kararlı, sarsılmaz bir şey vardı. Durmadan sigara içiyor, bir dananın emdiği kadar votkayı yuvarlıyor ama sarhoş olmuyor, yalnızca gözlerini kısıyordu. Bu sıradaki görünümü, sanki insanlar onu şaşırtıyormuş da o, insanlara güvenmiyormuş ve şaşkınlığını belli etmek istemiyormuş gibiydi. Yalnızca bir kere çok yetenekli bir aktris olan Sonya Zvantseva onun için bir çocuk şarkısı söylediğinde ateş eder gibi dilini şaklatmış ve kadına:

'Teşekkür ederim, bütün bildiğim bu,' demişti.

Onun elini öpmüş ve hiç kimseyle vedalaşmadan acele çıkıp gitmişti. Bu olaydan sonra Larisa Antonovna birden sessizleşti, hareketlerinde kedilere özgü bir hoşnutluk belirdi... Yani kısacası, anlarsınız işte canım...

Bizim Kolya ise daha da kararmış, uzamıştı.

'İşte,' diyordu, 'bizim hayvanın peşindeki gerçek avcı, hedefi vursa vursa bu vurur.'

Kolya okulunu bırakmıştı, öğlene dek yataktan çıkmıyordu, sonra ayağında terlikleri, üstünü giymeden oda oda dolaşıyor, hiç durmadan ıslık çalıyordu. Bense İngiliz'in bir kumarbaz olduğunu öğrendikten sonra onu kulüpte dürüst olmasa da ustaca oyun oynadığı söylenen bir savcı yardımcısıyla tanıştırdım. Bu adamın, İngiliz'in canına okuyacağını umuyordum. Ama kaybedilen parayı kısmen de olsa benim ödemem gerekti. Larisa Antonovna beni çağırıp:

'Senet karşılığında bana elli bin ruble verin,' dedi.

'Baş üstüne,' dedim. İşlerini ondan daha iyi bilirdim, parayı da ne için istediğini elbette anlamıştım. Bana 'Yatak hazırlayın, Proktor bu gece burada kalacak!' dese, herhalde yatağı da hazırlardım. Belki daha sonra da kendi boğazımı keserdim. Doğrusu, hayır. Boğazımı kesmedim. Hâlâ hayatta olduğuma göre... Proktor'dan kötüsü de vardı. İngiliz kısa süre sonra çekip gitti, Larisa Antonovna çok öfkeli bir üzüntüyle baş başa kaldı ve hovardalıklarını daha da artırdı. Kolya ise içkiye dadanmıştı. Bütün bunları anımsamak o kadar kötü ki, beyefendi! Kolya'ya yurt dışına, Petersburg'a ya da Sibirya'ya gitmesini öneriyordum. O da bana, 'Birlikte gidelim,' diyordu.

'Azizim, şansımın olmadığını sen de görüyorsun,' diyordum.

Suratını asarak cevap veriyordu:

'Hava, kadın gibidir, bu yüzden de kaprislidir. Sense kurnazsın, sabırlısın, havanın düzelmesini bekleyebilirsin ve hatta güzel havayı kendin yaratabilirsin.'

Kızgın ve alaycı konuşmaya başlamıştı, bana kötü kötü bakıyordu. Oturuyor, ayağını sallıyor, ıslık çalarak öyle bir bakıyordu ki, onunla aynı odaya tıkılıp kalmış gibi hissediyordum kendimi.

Larisa Antonovna, Büyük Perhiz boyunca kentte kaldı. Paskalya'da temsiller tekrar başladı. Bir çarşamba gecesi Kolya, işte şuracıkta, şu köşedeki Tiyatro Parkı'nda kendini vurdu. Larisa Antonovna'yla arasında bir şey olmuştu, ne olduğu hâlâ bilinmiyor, ama bir şey olmuştu. Ölmeden önce Larisa Antonovna'nın evindeymiş, ikisi birlikte mezarlığa, Pavlov'un mezarına gitmişler. Evet.

Kolya kalbinden vurmuştu kendini. Onu eve getirdiler, kurt gibi ulumaya başlamıştım. Benim için her şey koyu bir karanlığa gömülmüş, sanki kasırgayla bir kuyuya, bir çukura atılmış, orada dönüyor, çevrilip duruyor ve sağa sola vuruyordu. Anımsıyorum, Kolya'nın dişleri alaycı bir şekilde gülüyormuş gibi dışarı fırlamıştı, göğsünde sol memesinin altında örümcek gibi küçücük bir leke vardı. Ne kan ne de başka bir şey, sadece minicik, koyu bir örümcek. Sonra içimde Larisa Antonovna'ya karşı öyle bir nefret tutuştu ki, o anda karşıma çıksa ne yapardım bilmiyorum, ama herhalde onun için hiç iyi olmazdı. Geceye doğru Bragin'le birlikte geldi, artık ortalık iyice kararmıştı, aynı böyle şakır şakır yağmur yağıyordu. Onu salonda karşıladım, bağırmaya başladım, ama o hiçbir şey demeden ve emredercesine beni eliyle uzaklaştırıp kaba bir şekilde:

'Nerede?' diye sordu.

Pelerini yağmurdan ıslanmış, omzundan kaymış, yerde sürünüyordu. Larisa Antonovna'nın beyaz yüzü maviye yakın bir renk almıştı, gözleri korkunç şekilde alev alev yanıyordu. Görünümü, tüyler ürpertici bir masalın içinden çıkıp gelmiş gibiydi. Kardeşimin yattığı divanın önünde diz çöktü, bir eliyle onun yüzünü okşuyor, öteki eliyle de haç çıkarıyor ve:

'Affet, çocuk, affet!' diyordu. 'Sana söylemiştim ben... Tanrım... Affet...'

Ben de Larisa Antonovna'nın yanında diz çökmüş, fısıldıyordum:

'Bunu siz yaptınız. Sizin marifetiniz...' Böyle diyordum ama ona karşı içimde öfke yoktu, sadece bu çok korkunç bir şeydi ve içimde öyle bir boşluk, öyle bir açıklık

vardı ki, yüzündeki her bir değişikliği, parmaklarının her bir hareketini görüyor, ayırt ediyordum.

'Susun,' dedi, 'susun!'

Ve sanki ben de ölüymüşüm gibi yüzümü eliyle okşadı. Eli korkunç şekilde sıcaktı, titriyordu. Ben de tir tir titriyordum. Ayağa kalktı, pencereye yaklaştı.

'Sert bir içki verin,' dedi. Onu odama çağırdım; şu alçak iskelet Bragin de bizimle birlikte geldi. Sanki hiçbir şey olmamış gibi gözlüğünü siliyordu. Şarap ve çay getirmelerini söyledim. İşte beyefendiciğim, o akşam hiç kimsenin hayalinin alamayacağı bir yaşantı başladı. Larisa Antonovna bir kadeh tatlı şarap, sonra da konyaklı çay içti ve bir anda alev alev yanmaya başladı, gözleri daha da vahşi parıltılar saçıyordu. Portrelerinde de görüldüğü gibi, gözleri alaycı, herkese yabancı yabancı bakan gözlerdi. Ezici, kaba bir şekilde konuşmaya başladı. Eğitimli ve güzel bir kadının bu derece pervasız, bu derece kırıcı bir şekilde konuşmaya cüret edebileceğini hiç düşünemezdim.

'İşte,' dedi, 'sevimli, akıllı bir çocuk kendini öldürdü. Neden? Çünkü ben onun isteğine boyun eğmedim. Ama ne yapabilirdim? Beni isteyen herkesin ellerine kendimi kuzu kuzu teslim etmem mi gerekiyor? Sıranın size gelmesini üç yıldır bekleyen Bragin, siz de beni yatağınızda görmeyi umut etmiyor musunuz? Ama sözlerime kulak verin, Tanrı beni güzellikle ödüllendirdi diye bu güzelliği isteyen her erkeğe, bu erkekten iğrensem bile vermem mi gerekiyor yani?'

Biliyor musunuz, onun bu sözlerini duyunca utançtan ve korkudan sendeledim. Çıkardığım anlam çok kor-

kunçtu. Sözlerinde gerçek vardı, bu sözler, onun yaşantısının öteki yüzünü, çok zor olan öteki yüzünü gözlerimin önüne sermişti. Durmadan içen Bragin ise kemikli suratını ekşitip şöyle dedi:

'Larisacığım, ben dram sevmem, dramlara inanmam. Her şey çok basit. Zengin bir öğrenci kendisini mi vurmuş? Ne yapalım? Ruhu huzur bulsun. Bize gelince, bizim için küçük bir reklam olur.'

Adamın yakasına yapıştım, yumruk atmak istedim, ama Larisa Antonovna elimi geri çekti, sanki güçsüz bir bebek gibiydim.

'Bırakın o alçağı,' dedi. 'Çok yeteneklidir ama alçağın tekidir. Belki de bu yüzden yeteneklidir. İyi insanlar nadiren yetenekli olurlar.'

Bragin alçağı da onunla hemfikirdi:

'Doğru. Ben sadece sahnede iyi adam rolü oynarım ve bu, bana her zaman çok komik gelir, bu yüzden de seyirciler güler. İyi insanın komik ve acınacak biri olduğunu görmek seyircinin hoşuna gider...'

Larisa Antonovna ise umutsuz sözlerini sürdürüyordu:

'Benim bir amacım var, bayağılığı sahneden kovmak, eski çöpleri süpürüp atmak, pek çok alanda kendi kendine boy atmış olan ve ne yapması gerektiğini bilmeyen çağdaş kadının ruhunu ortaya koymak. Aşk, analık ona az geliyor, çağdaş kadında bir şey daha var. Nedir bu? Bilmiyorum, ama bir şey var.'

Bu sözleri daha sonra da binlerce kez işittim, binlerce kez!

'Benim için zor,' dedi. 'Çok zor! Sahnede daha da başka bir insan oluyorum. İnsanlar yoluma çıkıyor, yaşamamı, çalışmamı engelliyor, ayaklarıma sarılıyor ve işte

böyle ceset olup yatıyorlar... Sizin Kolya, zeki ve yakışıklıydı ama benim hiç kimseye ihtiyacım yok, hiç kimseye.'

Konuşuyor ve yangına su sıkarcasına şarap içip duruyordu. Bragin de içiyordu, ben de. Gözlerimden yaşlar akana dek içtim, Larisa Antonovna'ya, kendime ve Kolya'ya acıyordum. Özellikle de Larisa Antonovna'ya. Önünde diz çöktüm ve bütün hayatım boyunca bir köpek gibi ona hizmet edebileceğimi söyledim. Larisa Antonovna ise saçlarımı okşayıp şöyle dedi:

'Evet, Petruşa, sadık, onurlu bir köpek ruhu var sizde, biliyorum.'

Ah, Tanrım, Tanrım..."

Köşede, sobanın yanında bir şey hışırdadı. Adam derin derin iç çekti, ileri geri sallandı ve erimekte olan mumu yukarı kaldırıp köşeyi aydınlattı.

"Bir sıçan var orada. Hep bu saatte başlar... dolaşmaya."

Sonra gözünü ayırmadan uzun uzun pencereye baktı. Pencerede yağmur durup dinlenmeden verev çizgilerden oluşan bir ağ çiziyor ve bu çizgilerle fenerin ateşini sarıyordu. Işığın donuk yuvarlağı içinde kara kara yarıküreler yüzüyor, insanlar şemsiyelerinin altında tiyatrodan çıkmış yürüyorlardı.

Tam pencerenin altında biri bağırdı:

"Hayır, yapamam!"

"İşte o gece Larisa Antonovna'ya karşılıksız, gerçek bir aşkla bağlandım. Yazın Oka kıyısında, Ryazan civarında bir yazlık kiraladı. Buraya, onun yanına sık sık gidiyor, her zamanki gibi gürültü patırtı içinde yaşadığını, çeşit çeşit yeni insanın onun peşinde pervane olduğunu görüyor ve:

'Sizi rahatsız ediyorlar mı?' diye soruyordum.

'Evet,' diyordu, 'hepsi de beni rahatsız ediyor, yaşamama ise bir tek kişi yardım ediyor, o da sizsiniz, Petruşa.'

Onun bu tür sözleri, pek tabii ki benim için bayram demekti, o da bu konuda cömertti ve böylelikle beni kendisine daha da çok bağlıyordu. Genel olarak cömert biriydi. Bunu anlamıyordum: İyi kalpli bir insan değildi, ama iltifata cimrilik etmiyor, paraları da çekirdek kabuğu gibi etrafa savuruyordu. Bazı açıkgözlerin talihsizliklerini ileri sürerek onun paralarını yürütmemesi için çok sıkı takip etmek gerekiyordu. Parayı insanlara öyle bir gülümsemeyle veriyordu ki, ben dilenci olsam ondan on kapik bile istemezdim. Talihi yaver gitmemiş insanları hor görüyor, onlara iğrenerek bakıyordu. Bazen birinin yaşamdan yakınmasını dinliyor ve birden gülen gözlerini kısıp şöyle diyordu:

'Ah, bizler ne kadar da talihsiziz!'

Bu sözler, rüzgârın biriktirdiği kar yığınları gibi üzerime düşüyor ve onun küçümsemesinden çekinerek, yaşamın tüm mutluluğunu onunla ilgili kaygılardan ve endişelerden almak suretiyle kendi talihsizliğim konusunda ağzımı açmıyordum. Beni her zaman, bir akrabasını karşılar gibi güler yüzle karşılıyor ve dostlarına tanıştırırken etkileyici bir ses tonuyla:

'Sizden bu hiçbir çıkar gözetmeyen dostumu sevmenizi rica ediyorum,' diyordu.

İnsanlar da pek tabii ki, onun benimle yaşadığını sanıyorlardı. Evet. 'Sevmenizi rica ediyorum.' Şirin, yetenekli, iyi yürekli ve her zaman neşeli bir komedi oyuncusu olan Sonya Zvantseva da beni seviyordu; Sonya Zvant-

seva, Larisa Antonovna'yla birlikte kalıyordu. Oka'nın tepesinde, bahçede onunla yan yana, güneşin batışına hayran hayran bakarak oturuyordum. Sıcak bir akşamdı, mis kokulu ıhlamur çiçek açmıştı. Sonya bir sigara yaktıktan sonra:

'E, Petruşa, zavallı şövalye, sizin için zor olmuyor mu?' diye sordu.

'Hayır,' dedim, 'zararı yok.' Eğer konuşmaya başlarsam Larisa Antonovna'dan şikâyet edeceğimi bilerek gerçeği söylemekten çekiniyordum.

'Bu kadarı da fazla, şekerim,' diyordu, 'sanki ben görmüyor muyum? Üç senedir gözlüyorum. İzin verirseniz, açık konuşacağım:

Boşuna gidiyorsun, delikanlı,
Boşuna ayacıklarını yoruyorsun,
Hiçbir şey eline geçmez,
Boşuna yanıp tutuşuyorsun!'

'Ama bakın, diyordu, bunu ilk bir kadının söylemesi ahlaka uygun olmasa da ben sizi seviyorum. Evet seviyorum. Hem de çok. Çünkü sizin sevmeyi becerebildiğinizi görüyorum ve bir kadının, bir annenin merhametini duyarak size acıyorum.'

Mahcup olmuştum, ayağa kalktım, 'gidip kendimi nehre atayım' diye geçirdim içimden. Ama nehir öyle bulanık akıyor ki, tıpkı benim yaşantım gibi. Sonya'nın gözlerinde yaşlar, ama gülerek konuşuyor.

'Evet sizi seviyorum, hem de acı verecek kadar seviyorum. Küçük bir kız gibi. İşte böyle...'

'Size teşekkür ederim, ama...' diye çok aptalca bir karşılık verdim.

'Şşşt!' dedi alçak sesle ve beni kendinden uzaklaştırmak ister gibi elini uzattı. 'Gidin. Ama gerekirse dünyada sizi teklifsizce, bütün ruhuyla, yapmacıksız seven biri olduğunu unutmayın. Larisa'nın ise küçücük aklı ruhunu yemiş bitirmiş...'

Larisa Antonovna'nın ruhuyla ilgili o son sözleri söylemese bütün bunlar hüzün verici de olsa iyi şeylerdi. Ağrıma gitmişti. Ben onun ruhunu belki anlamıyordum, ama seviyor, hissediyordum. Ancak burada bir insan, rekabet ve kıskançlık yüzünden bu değerli ruhu yok ediyordu. Ona soğuk bir selam verdim ve Zvantseva, sigara içerek bankta oturmaya devam etti, bense ormana gittim. Sonra orada yüreğimi öyle dayanılmaz, yırtıcı bir kasvet sardı ki, inanmazsınız, hayatımda ilk kez ağlamaya başladım. Bütün vücudum titriyor ve belki de başıma gelebilecek tek mutluluğu kendi ellerimle geri ittiğimi anlayarak hüngür hüngür ağlıyordum. Hem Larisa Antonovna adına da gücenmiştim. Böylesi bir ruh hali içinde bir karınca yuvasının üstüne oturmuştum, karıncalar beni ısırıyordu. Karıncalar ısırıyordu, ama ben ne olduğunu anlamıyor, oturmaya devam ediyordum. Sonra suya girmek, giysilerimi, çamaşırlarımı silkelemek zorunda kaldım. Gece boyunca kıyıda dolaştım, ruhum ise, biliyor musunuz, kapkara bir yangın yeriydi sanki. Sabah, kahvaltıdan sonra Larisa Antonovna beni yanına çağırdı ve sert bir dille:

'Sizin yüzünüzden Sofya bana dramatik bir sahne oynadı, bu rol ona uygun olmadığı için de çok kötüydü. Teklifini geri çevirmeniz aptalca ama bu sizin bileceğiniz iş. Eğer ona benden yakındıysanız, beyefendiciğim,

bu üç kat daha aptalca bir şeydir ama bu da artık benim işimdir. Benden yakındınız mı?'

'Düşünmedim bile,' dedim.

Bana baktı, yüzüne insanın yüreğini delip geçen bir gülümseme yayıldı.

'Galiba doğru,' dedi. 'Bakın beyefendi, benden hiçbir şey beklemeyeceksiniz, benimle aranızda hiçbir zaman hiçbir aşk ilişkisi olmayacak, bunu böylece kafanıza yazınız. Son olarak, Sofya'yı geri çevirmenizden doğrusu memnun oldum. Hem kendi adıma hem de onun adına. Sizinle birlikte olmak kısa süre sonra ona sıkıcı gelebilirdi, sizin yokluğunuz da benim işime gelmezdi. Nasıl bir canavar olduğumu görüyorsunuz, değil mi?' O gün sırtında beyaz, dantel bir elbise vardı. Dantellerin arasından vücudu parlıyor, gözlerimi kamaştırıyordu. Üzerindeki her şey, çorapları, terlikleri beyazdı. Kestane rengi saçları başının üstünde taç gibi toplanmıştı, gözleri kızgın, alaycı bir biçimde gülümsüyordu. Uzun bir koltuğa uzanmıştı, terliği ayağından düşmüştü, topuğu elma gibi yuvarlaktı. Güneş içindeki çiçeklerle dolu odada, anlatılamayacak kadar görkemli görünüyordu. Bir kadının güzelliğinin o müthiş gücü, beyefendiciğim...

Kolya'nın 'Güneş yansısı...' dediğini anımsadım.

Bir süre sustuktan sonra dalgın bir şekilde:

'Petruşa, siz, Sofya'nın ne kadar yetenekli olduğunu bilmezsiniz. Onun kendini gösteremeyeceği bir yer, oynayamayacağı piyes yoktur. Ondaki yeteneğin yarısı bende olsaydı keşke! Ama bakın o, bir sabun imalatçısının karısı olmak istiyor. Şu sabun işini bıraksanıza, ne işinize yarıyor sizin?'

'Olur,' dedim.

Fabrika gerçekten de benim için gerekli değildi, ömrümün sonuna dek yalnız kaldığımı artık biliyordum. Eve dönünce, fabrika müdürü Morton'a, bir alıcı bulmasını söyledim. Ama o şaşırdı, kızdı, fabrikayı hiç kimseye satmayacağını, kendisinin alacağını söyledi. Öyle de yaptı. Her şeyi onun için çok kârlı olacak biçimde sattım, buna layık bir adamdı. Larisa Antonovna'nın sahneye çıktığı Ryazan'a gittim, burada bir otele yerleştim. Böylece yeni yaşantım başlamış oldu. On iki yıl bu örselenmiş yaşantıyı sürdürdüm, tam on iki yıl, beyefendi! Serseriliğe, boş gezmeye, çingeneler gibi oradan oraya dolaşmaya, pislik içindeki otellere, mobilyalı kiralık odalara, her zaman yeni, her zaman yabancı insanlar arasındaki bir hayata alışmak zor oldu. Kaderin, değirmeninde un ufak ettiği bir buğday tanesi gibiydim. Neden yaşadığı belli olmayan sayısız insan vardır Rusya'da. Bu insanların daha ziyade tiyatro çevresinde, yani bir aldatmacanın çevresinde toplandığını daha önce söylemiştim galiba. Çünkü tiyatro baştan sona bir aldatmacadır. Larisa Antonovna ise gerçeği, olduğu gibi apaçık, güzelleştirmeye kaçmadan oynuyordu, hatta en ağdalı teatral lafları söylediğinde bile böyleydi; seyirci ona inanmıyordu, öteki aktrisler ise bu sözleri söylerkenki zarif sahtelikle seyircide içten bir hayranlık ve sevgi gözyaşları uyandırıyorlardı. Larisa Antonovna'nın oyununu ben de ilginç bulmuyordum, gerçi ben müzikten başka bir sanat sevmem ve anlamam ama Larisa Antonovna'nın iyi bir insanı mı yoksa kötü bir insanı mı oynadığını anlamak zordu. Seyirci açıklık ister, düşünmeyi sevmez, konuşmayı yeğler. Bu da normal bir şeydir: Her insan yaşamın basitleşmesini ister, her birimiz için tavuk, kırlangıçtan çok daha anlaşılır

bir şeydir. Larisa Antonovna'nın basitliğiyse gizemli bir basitlikti. Bu yüzden de güzelliğiyle büyük hayranlık uyandırsa bile başarılı olamıyordu. Elbette o da bunu görüyor ve bundan acı duyuyordu; insanları giderek daha çok küçümsemeye başladığını görüyordum. Bazen içiyor, yumruğunu masaya indirip gözleri parlayarak kendi kendisine telkinler yapıyordu:

'Yalan söylüyorsunuz, hayvan herifler, beni anlamak zorunda bırakacağım sizi. Tiyatro eğlence değildir...'

Ona sonsuz şekilde acıyordum; öfkeleniyordu, bense içimden onu razı etmeye çalışıyordum:

'Bırakın bütün bunları, ayıya kaval çalmaktan vazgeçin.'

Sonra da, Tanrım onu bu yoldan vazgeçir, diye dua ediyordum.

Oysa o bildiğini okuyordu:

'Beni sevmek zorunda bırakacağım hepinizi.'

İnsanlar her sezon, gittiği her kentte âşık oluyorlardı ona ama bu, sıradan, çirkin, kaba anlamda bir aşktı pek tabii ki. Lise ve üniversite öğrencilerinin, aşk peşinde koşan yaşlı başlı insanların gergin heyecanını görmek, nefes darlığı çeken, takma dişli ihtiyar köpeklerin ihtirasla, salyalarını akıta akıta onun etrafında nasıl dönüp durduklarını, nasıl uluduklarını gözlemlemek bana gülünç ve acı geliyordu. Ya o işret âlemleri! Bunlara giderek daha çok kendini kaptırıyor, daha çok içiyordu, ama şarap onu hemen hemen hiç etkilemiyordu, dayanıklıydı. Yalnızca yanakları pembeleşiyor, gözbebekleri büyüyordu. Gözleriyse daha alaycı bir biçimde kısılıyor, bakışları bıçak gibi kesici oluyordu. Dili de aynı şekilde

acımasızdı, bazen o kadar kaba konuşuyordu ki, sanki tokat atıyordu. Herson'da bir savcı, çok sırnaşık ve küstah bir şekilde ona kur yapıyordu. Yapmacık, züppe, tilki suratlı, elleri bir ölünün elleri kadar soğuk bir adamdı; Fransızca konuşmayı sever ve hep aynı dizeleri okurdu:

Ben hem bıçak hem de yarayım,
İncinmiş bir yanak
Ve şimşek çaktıran bir el.
Boynu bükük bir kurban olan bana
Verilmiş bir despotun kötü yüreği...

Bir keresinde bir akşam yemeği sırasında Larisa Antonovna'nın elini öptü. Larisa Antonovna ise öptüğü yeri iğrenerek mendiliyle silip yüksek sesle:

'Nezle misiniz?' diye sordu.

Suratı yemyeşil oldu, kör olmuş gibi gözlerini kırpmaya başladı.

Bundan daha kötü sözler de söylerdi. Sert, hatta yakışıksız sözler söylemekten hiç çekinmez, bu sözler onun ağzında daha da keskinleşirdi. Hayranlarına karşı çok ateşli ve kaprisli davranırdı. Onları birbirine düşürmeye bayılırdı. Minsk'te bir vali yardımcısıyla bir fabrikatör ona kur yapıyorlardı. Onları birbirine öyle düşürdü ki, tüm kent bu skandalla çalkandı, hatta başkent gazeteleri bile bundan söz etti. Burada Yahudi delikanlısı bir viyolonseliste gönlünü kaptırmıştı, ama çok geçmeden bu delikanlıya burs vermemi emrederek onu Viyana'ya okumaya yolladı. Ha, unutuyordum, şu komedyen Bragin, Larisa Antonovna'ya ve bana iğrenç mektuplar gönderdikten sonra bir lambanın çengeline kendini asmıştı.

Bir alçak olarak yaşamıştı, edebiyle ölmeyi de göze alamadı... İsa'yı oynamak istemişti, hah, hah! Biliyor musunuz, bunu sık sık fark etmişimdir: Bir insan ne kadar alçak biriyse o derece inatla soylu birini oynamak isteğindedir. Bazıları bunu başarıyor da... Biraz daha şarap ister misiniz?"

Ayağa kalktı, köşeye, sobaya doğru eğildi:

"Şarabım güzeldir, onun sevdiği şarap, Sent-Estep. Zamanında bu şarabı Fransa'dan getirtirdim."

İki şişeyi dikkatlice açtıktan sonra birini benim önüme koydu, öteki şişeden kendi kadehini ağzına kadar doldurdu ve gözlerini kapatıp gırtlağını oynatarak yavaş yavaş yudumlamaya başladı. Bir mendille terini sildi ve akıcı, yumuşak bir biçimde, sessiz sözcüklerle âdeta ilahi okur gibi devam etti:

"Sık sık, ama öyle ansızın ve çabucak, sanki bütün suçu doğanın üzerine atarcasına âşık olurdu. Tambov'da bir cezaevi müfettişi onun yüzünden bir subayla atışmış, düello yapmışlar, müfettiş yaralanmıştı. Ancak Larisa Antonovna iki adamı da kabul etmemiş ve sezonu tamamlamadan bir toprak sahibiyle birlikte adamın yurtluğuna gitmişti. Bu adam höyük kazılarıyla uğraşıyordu. Acayip, hantal, çaresiz, hep gülümseyen biriydi. Genellikle hep böyle acayip adamlar ilgisini çekerdi. Toprak sahibinin yanında yirmi altı gün kaldı, onun aşk maceralarının kaç gün sürdüğünü hep doğru saymışımdır, nedenini bilmiyorum, belki de bütün bunları bir gün ona anımsatmam gerekeceğini düşünmüşümdür. Sonuçta ben de bir insandım ve o günlerde ancak ondan öcümü alma umuduyla kendimi teselli edebiliyordum.

Larisa Antonovna'nın birisine farklı bir bakışla, âdeta kucaklar gibi baktığını görünce biliyordum ki, yine başlıyor. Hiç yanılmıyordum. Ona yaklaşmaktan vazgeçiyordum. Geceleri dişlerimi gıcırdatıyor ve onu zehirlesem mi acaba, diye düşünüyordum. Gittiğimiz her yerde benimle alay ediyorlardı. Larisa Antonovna serbest kalır kalmaz bütün uysallığımla tekrar çevresinde dolaşmaya başlıyordum. Elbette suratımı asıyordum ama o parmağını sallayarak beni tehdit ediyordu:

'Petruşa, aptallık etmeyin.'

Bir gün içki içtikten sonra artık dayanamayıp:

'Bir insanı köpekleştirmekten utanmıyor musunuz?' diye sordum ona.

Yüzüme dikkatle baktı, derin bir iç çekip:

'Siz insan mısınız?' diye karşılık verdi.

Bu iç çekiş beni çok şaşırtmış, üstelik de yatıştırmıştı, daha sabırlı olmuştum. Larisa Antonovna bir yazara gönlünü kaptırmıştı. Oyun yazan, kibirli ve kaba bir adamdı. Bir akşam yemeği sırasında masanın altından Larisa Antonovna'ya bir çimdik atmış olmalıydı ki, Larisa Antonovna yerinden fırladı ve:

'Petruşa, bu beyin evine, karısına dönme zamanı geldi, kendisine yolu gösterin,' dedi.

Tabii, ben de adamı pek de nazik olmayan bir biçimde uğurladım. Övüngen adamın biriydi. Birkaç yazar görmüştüm. Hepsinde de tıpkı aktörlerde olduğu gibi, kadınlara özgü sahte, yapmacık bir şey vardı. Hepsi de bir tür ip cambazıydı, dikkatli adımlarla, herkese yaranmak, herkesin hoşuna gitmek isteğiyle dengelerini sağlayarak yürüyorlardı.

Larisa Antonovna'nın çevresindeki bu skandal patırtıları, saçmalıklar ve yalanlar içindeki çingene yaşantısını beş yıl boyunca sürdürdüm. Altıncı yıl ise Tomsk'ta, benim için daha kötü veya daha iyi olduğunu söyleyemeyeceğim başka bir yaşantı başladı. Sibiryalılar kaba ve yabani insanlardı ama Larisa Antonovna burada Nora'yı güzel oynuyordu ve gençler tarafından çok beğeniliyordu. Sibiryalılar çevresini sarıyor, ayılar gibi etrafında oturuyor ve gözleriyle âdeta onu yiyorlardı. Kürkler armağan ediyor, at gezileri yapıyor ve ortalığı öyle bir toza dumana katıyorlardı ki, ölçülü bir insan olan ben bile bu toz dumandan âdeta boğuluyor, kör oluyordum. Larisa Antonovna fevkalade bir ruh hali içindeydi, pırıl pırıl parlıyordu, daha da güzelleşmişti.

Birden iki para babasının, içlerinden hangisinin yılbaşına kadar Larisa Antonovna'yı baştan çıkaracağı konusunda bahse giriştiklerini öğrendim. Bu adamları bir lokantanın özel bir bölümünde yemeğe çağırdım. Brovning tabancamı da yanıma almıştım. Sibirya'daydım ve hemen hemen her gece eve geç dönüyordum. İşte böylece bu taliplere:

'Şu bahsinizden vazgeçin ve Larisa Antonovna'yı rahatsız etmeye kalkışmayın,' dedim. 'Kendime acımak için hiçbir nedenim yok ve eğer sizi buna inandıramadığımı fark edecek olursam, ikinizin de beynini dağıtırım.' Önce üzerime atılmak istediler, ama tabancayı göstererek onları korkuttum. Ne kadar ciddi olduğumu o zaman anladılar.

'Tamam,' dediler. Beni içirip sarhoş etmeye çalıştılar, ama beceremediler, kendileri sarhoş oldular. Biri, zayıf, sakallı, meczup bir aziz ikonasına benziyordu, gözleriy-

se bir haydudun gözleriydi. Öteki şişman, kırmızı suratlı, ağzı bozuk bir adamdı. Sakallı olan, sarhoş kafayla elime yakut taşlı bir yüzük tutuşturdu, rüşveti kabul ettirmeye çalıştı. Büyük olasılıkla bütün bunlar iyi sonuçlanabilirdi. Ama ne yazık ki, Larisa Antonovna'nın bahisten haberi olmuştu. Onu daha önce öfkeliyken görmüştüm, ama bu kadar öfkeli asla! Bana sırtını dönmüş duruyor, pencereden tipiyi seyrediyordu. Sonra ağır hareketlerle bana döndü. Yüzü tamamen yabancı bir yüzdü ve bu yüzde göz kamaştırıcı bir öfke vardı.

'Bu hayvan herifleri bana akşam yemeğine çağırın,' diye buyurdu.

Sonra akşam yemeği; dördümüz sofrada oturuyoruz, Larisa Antonovna çok şık giyinmiş, iltifatlar yağdırıyor, şakalar yapıyor, birden şakaların arasında:

'Bu arada,' diyor, 'bugün sizi buraya ikinizin de birer alçak olduğunuzu söylemek için çağırdım.' Adamlar, herhalde bunun da bir şaka olduğunu sanarak kahkahalarla gülüyorlardı. Larisa Antonovna ise onları azarlamaya girişti. Öyle kötü azarladı ki, öfkeden kıpkırmızı oldular ve neredeyse Larisa Antonovna'yı döveceklerdi. Ben araya girip adamları dışarı attım. Larisa Antonovna odanın ortasında duruyor, elleriyle bastıra bastıra yüzünü ovuşturuyor, tanımadığı biriymişim gibi bana bakıyor:

'Siz de gidin, çıkın,' diyordu.

Onu yalnız bırakmaya korktum, ama sözünü dinlememeyi de göze alamayarak dışarı çıktım. Bir hafta sonra yeniden sahneye çıktığında tiyatroda, balkondakiler ıslıklamaya başladılar. Yukarıdakiler ıslık çalıyor, aşağıdakilerse onları yuhalıyor, gürültü, küfür gırla gidiyor, kadınlar çığlık çığlığa bağırıyordu. Her nasılsa

perdeyi sonuna kadar oynayıp bitirdi. Soyunma odasına, Larisa Antonovna'nın yanına koştum. Aynanın karşısında sakin sakin oturuyor, pudralanıyor ve:

'Bunu o ikisi düzenledi, değil mi?' diye soruyordu.

'Bilmiyorum, ama mutlaka onlardır,' diyorum. Bu sırada seyirciler içeri doluşmuştu. Üzüntülerini belirtip özür diliyor, Larisa Antonovna'nın ellerini öpüyorlardı. O, bir lütufta bulunurcasına gülümsüyor, gözleriyse şaşkın ve yabani bir biçimde alev alev yanıyor. Bir sonraki temsilde de yine ıslık, yine gürültü, antraktta birisi kavga çıkarttı, polis olaya müdahale etti, ertesi gün sarhoş ve edepsiz bir adam olan polis müdürü, Larisa Antonovna'nın yanına geldi, ne söyledi bilmiyorum, ama aynı gece Larisa Antonovna bana Perm'e gideceğini, emprezaryosunun orada bir tiyatro tuttuğunu açıkladı. Trende, onun kompartımanında otururken:

'Petruşa, bana acıyor musunuz?' diye soruyordu. 'Siz de bana acımaya başladıysanız eğer işler çok kötü demektir.'

Ve korku içinde, sessizce:

'Yeteneğim yok mu benim, başarısız biri miyim, insanlarla baş edemiyor muyum? Gerçeği söyleyin,' diyordu.

Gerçeği biliyordum ama söylemeye cesaret edemedim; bu gerçek yüzünden sonra beni... Elimden geldiğince teselli ettim, ama o durmadan konuşuyor, soruyordu:

'Benim bu talihsizliğimin nedeni nedir?'

Tekerlek gürültüleri geliyor, pencerenin ardındaki her şey hareket ediyor, sallanıyordu. Larisa Antonovna pencereden bakıyor, fısıldıyordu:

'Düşüyorum, düşüyorum...'

Hiçbir zaman bu kadar acıklı konuşmamıştı. Elbette yakınmak için nedenleri vardı: On yıldan fazla zamandır oyunculuk yapıyordu ama adı yüksek sesle anılmıyordu, büyük kentlere davet edilmiyordu, birlikte sapa yerlerde dolaşıp duruyorduk. Paralarını da harcayıp bitirmişti. Yalnızca güzelliği ve tazeliği onu terk etmemişti, sanki her ikisi de artmıştı..."

Anlatıcı sustu, tıkanmış gibiydi, ellerini iki yana açıp tuhaf bir biçimde salladı, öne doğru eğilerek, pencerenin arkasındaki donuk, ıslak ışık lekesine, yağmurun çelikten iplikleriyle delinen opal kabarcığa bakarak parmaklarıyla koltuğun saplarını kavradı. Gözlerini açıp iki dakika kadar yağmur derelerinden akan suyun ısrarlı şırıltısını, hışırtıları dinledi. Gri, zayıf yüzünün hatları, tekrar konuşmaya başladığında daha da keskinleşmişti.

"Perm'e gittik. Kentin üstünde, karanlığın içinde kar fırtınası, ulumalar, ıslıklar, inlemeler... Müthiş bir cehennem şenliği vardı ve sanki insan toprağın üzerinde değilmiş gibi hareket ediyor, ayağı yerden kesiliyor, beyaz bulutların arasında bir yere gidiyordu. Bu kasvet üç gün kadar sürdü ve bir akşam Larisa Antonovna beni evine çay içmeye çağırdı. Gittim; masanın ardında tek başına oturuyor, sırmalı, bordo bir sabahlık giymiş, saçları dağınık, bir genç kız gibi. Oysa o sırada neredeyse kırk yaşında. Tatlı, sessiz oturuyor. Geçen günlerde zayıflamış.

'Benim sevgili dostum,' diyor, 'benim zavallı dostum, siz olmasaydınız benim için ne kadar kötü olurdu, dadım benim. Siz beni böylesine karşılıksız olarak sevdiğiniz için bütün hayatınızı mahvettim, değil mi?'

Dayanamadım, daha önce hiçbir zaman benimle böyle konuşmamıştı, diz çöküp ayaklarını öpüyor ve:

'Mahvettiniz, evet mahvettiniz...' diye mırıldanıyordum.

Başımı okşuyor, fısıldıyordu:

'Düzeltilemez mi?'

Ateşli gözyaşları boynuma damlıyordu. Biliyor musunuz, talihsizliğimi daha da derinleştirerek o anda ona ilk kez sahip oldum. Kendime geldiğimde, yarı çıplak yatağın üstünde oturuyor, korsajını düzeltiyordu. Yüzü sakindi. Hülyalı sesini duyuyordum:

'İşte evlendik. Güzel miydi? Şimdi çay içelim. Ve şampanya ısmarlayalım...'

Biliyor musunuz, beni saran yalnızca ölüm soğukluğuydu, kendimi yere, onun ayaklarının dibine attım, hıçkıra hıçkıra, böğürür gibi ağlıyordum:

'Beni sevmiyorsunuz, benden hoşlanmıyorsunuz...'

Yerinden fırladı, odada koşuyor, yumruklarını göğsüne vuruyor, soluğu tıkanarak fısıldıyordu:

'Sevgilim, hayatım, ama eğer olmasa... Yani içimde böyle bir şey olmasa yapamazdım. Anlayın beni yapamazdım.'

Tanrım, bunu anlıyordum, bu durum beni altüst etmişti. Yere oturmuş, iki yana sallanıyordum, o ise gözyaşları içinde odada, çevremde dört dönüyor, bana soğuk gelen çıplak vücudu ışık saçıyordu...

Bağırıyor:

'Yüreğimi budalaların gönül eğlencelerinde har vurup harman savurdum!'

Ona yalvarıyorum: 'Sahneyi bırakın, yurt dışına gidelim, param çok, İsa aşkına kendinize acıyın.'

'Hayır, yapamam,' diyor, 'yapamam! Yeteneğim olmadığına inanmıyorum. Ama siz gitmelisiniz, yeterince acı, yeterince işkence çektiniz. Daha geç olmadan gidin. İnsan acıdığı için sevmez, bu onur kırıcı bir şey olur. Siz iyi, mükemmel bir dostsunuz ama benim yanımda mahvolacaksınız, sizi üzüyorum...'

Uzun uzun ve çok kibar, çok yürekten konuştu, ama tabii söylediklerinin hepsi aptalca ve olmayacak şeylerdi. Onu divana oturttum, kendim de yere, ayaklarının dibine oturdum.

'Sizin yanınızdan hiçbir yere gitmem, bunu yapamam. İstediğiniz gibi yaşayın, ben yakınınızda olacağım,' dedim.

Tekrar beni öpmeye başladı, ama ben, 'Gerek yok, kendinizi zorlamayın,' dedim. Aman Tanrım nasıl da ağlıyordu..."

Kendisi de ağlamaya başlamıştı; incecik gözyaşları sarı yanaklarından sakalına doğru hafif hafif yuvarlanıyordu, ıslak yanaklarını silmeksizin başını sallıyor ve gergin bir biçimde konuşuyordu:

"Ondan sonra yedi yıl daha inatla onun peşinden gittim. Sanki görünmez bir şeytan aramıza girmiş, elimizden tutuyor, ama benimle alay ederek onun bana gelmesine izin vermiyordu. Ne kadar çok çektiğimi anlatmak olanaksız ve utanç verici bir şey. O da aynı, o da en az benim kadar çok çekti. Tiyatroda da durumu kötüye gidiyordu. Larisa Antonovna sahne arkadaşlarıyla hiçbir zaman dost olmamıştı. Onlar da sürekli olarak ona karşı türlü entrikalar çeviriyorlardı. Şimdi bütün bunlar daha da artmış, daha sert bir burgaç halinde dönmeye başlamıştı. Bunun nedeni, Larisa Antonovna'nın saygınlığı-

nı yitirerek onlara daha az küçümseyici, daha yumuşak davranmaya başlamasıydı herhalde. Yaşamda şöyle bir kural vardır: İnsanlar sizden ne kadar uzak olurlarsa o kadar iyidirler, ne kadar yakın olurlarsa da o kadar kötüdürler. Bragin şöyle derdi: 'Bir kadını kucağına almaya gelmez, çıkar boğazına oturur.' Genel olarak tüm insanlar hakkında da aynı şeyi söylemek mümkündür. Aktör bozuntuları Larisa Antonovna'ya kuşkusuz hayrandılar, aktrislerse onu kıskanıyor, ondan nefret ediyorlardı. Bilirsiniz, yalan ve iftiradan daha kolay bir şey yoktur. Eskiden Larisa Antonovna insanları yanına yaklaştırmaz, hiç kimseye gıpta etmeden, hiçbir konuda, aklıyla ya da ince eğitimiyle övünmeden yaşardı. O günlerde ise kendisine olan güvenini yitirerek bir parça övünmeye başladığını, örneğin falan kentteki başarısından söz ettiğini fark ediyordum. Oysa orada öyle bir başarı kazanmadığını biliyordum. Kuşkusuz aktörler de bunu biliyordu ve kendileri de birer övüngen oldukları halde onunla alay ediyorlardı. Onlara benim aldığım armağanları gösteriyor ve bunları seyircilerin getirdiğini söylüyordu. Stanislavski'nin kendisini ısrarla Moskova'ya, kendi tiyatrosuna davet ettiği yalanını uydurmuştu, böyle bir şey asla olmamıştı. Olmamıştı, efendim...

Sonra insanların önünde zekâsını sergilemeye, tahsiliyle övünmeye başladı. Bu sırada bir doktor da onu buna teşvik ediyordu. Doktor tuhaf, ama o da görünüşüne bakılırsa kendi yolunda yürümeyen, ufacık, hatları çok düzgün, tertemiz, hatta Rus'a hiç benzemeyen bir adamdı. Garip biçimli bir ceket giyiyordu, şakaklarının ağarmış olmasına rağmen bir delikanlıyı andırıyordu; Kolya, onun yaşlarında herhalde aynı böyle olurdu. Dok-

torun saçları kirpi gibiydi, gözlüğünün üstünden bakar, koyu, sakin gözleri suçlu suçlu gülümserdi. Bir gün Larisa Antonovna rahatsızlandı, doktor geldi ve Larisa Antonovna'nın yanına demir atarak her gün gelip oturmaya başladı. Bu adam iyi midir, kötü müdür anlayamıyordum. Ama acılarla kemirilmiş gibiydi ve bu yüzden konuşması bu kadar acı doluydu. Sözleri her zaman tatsızdı, ama bu sözleri sanki içinden gelmeden, zoraki söylüyordu ve insanları gücendirmiyordu. Larisa Antonovna ona rahatsızlığını anlatıyor, o ise:

'Bu, utanarak da olsa yaşlılık güzelliği diye adlandırabileceğimiz o hüzünlü çirkinliği size yaklaştırıyor...' diyordu.

'Hepimiz birer kahramanız,' diyordu, 'çünkü ölüme mahkûm olduğumuzu kafamızdan atmayı becerebiliyoruz. Ve yaşamımız da neşeyle dolu hüzünlü bir trajedidir.'

Aşk konusunda ise Larisa Antonovna için çok gönül kırıcı bir biçimde şu düşüncesini belirtmişti:

'Kadına duyulan aşk, bir boşluktan, bir hiçlikten başarısız bir biçimde güzel bir dünya yaratmaya çalışmış olan Tanrının acıklı davranışına benzer.'

Larisa Antonovna'nın kızması gerekirdi, o nasıl bir boşluk, bir hiçlik olabilirdi? Ama beni müthiş şaşırtarak zerre kadar kızmadı, kırılmadı. Akşamlar boyunca konuşuyorlardı. Kısa süre sonra Larisa Antonovna'nın doktordan ayrıldığını gördüm. Pek tabii bundan acı duydum. Aslında yine de gösterdiğim inatçılıkla onun aşkına layık olma umudumu yitirmiyordum, ama doktor bana sevimsiz görünmüyordu, hatta onunla daha da iyi dost olmuştuk. Çok açık karakterli, içi dışı bir biriydi; bir keresinde bana şöyle demişti:

'Biliyorum, sizin şarabınızı içiyor, sizin kadınınızı öpüyorum.'

'Hayır,' diye cevap vermiştim, 'kadın bana değil, kendi talihsizliğine aittir.'

Dikkatle yüzüme baktı, sözlerine şiir okuyarak devam etti. Şiirlerle konuşmayı severdi:

> Kader bizi daha kuvvetli eziyor,
> Hissedince onun kollarına atıldığımızı.

'Larisa Antonovna'nın sizinle birlikte olmaktan memnun olduğunu görüyorum, çok şükür.'

'Değişik bir insansınız,' dedi doktor.

'Siz de,' diye karşılık verdim.

Birbirimize baktık, gülümsedik. İçkilerimizi içtik. O çok fazla içiyordu. Larisa Antonovna'ya onunla birlikte olmak iyi geliyordu, daha az içki âlemi yapmaya başlamıştı, evde daha fazla oturuyordu, ruhen daha sakinleşmişti.

Onun doktorla sohbetleri, gerçekten de önemli ve ciddi sohbetlerdi, ancak her ikisi de Tanrı, ölüm ve aşk hakkındaki alışılmış düşüncelere derinlemesine dalıyorlardı. Hem, öylesine dalıyorlardı ki, bana korkunç gelmeye başlıyordu, sanki konuşanlar insan değil de... Ne bileyim işte... Sanki ortada insan yoktu da, yalnızca canlı olan her şeyden tümüyle kopmuş iki ses, gece sessizliğinin boşluğu içinde yarışıp duruyordu. Aralarında uzlaşma yoktu, ama barışçı bir şekilde konuşuyor, birbirilerine dikkatle kulak veriyorlardı. Doktor, insan hayatının bilinmeyen bir hedefe doğru yol alan bir merminin uçuşuna benzediğini ve yaşamda hiçbir yüce düşüncenin bulunmadığını ileri sürüyordu. Bu küçümseyici sözler

bana biraz Kolya'yı anımsatıyordu. Larisa Antonovna ise büyük bir ısrarla yaşamın içinde çok yüce bir düşüncenin saklı olduğunu, ama bunu ancak her türden arzuların, ihtirasların, ahlaksızca ihtirasların da uyarıcısı olan bir kadının hissedebileceğini kanıtlamaya çalışıyordu. Onun bazı düşüncelerini Larisa Antonovna'nın engellenemez gururuna olan aşkım yüzünden tamamen doğru olarak kabul ediyordum. Anımsıyorum, örneğin şöyle diyordu:

'Kadın, erkeklerin hiçbir zaman akıl erdiremedikleri bir şeyi kolayca anlayabilir: Kadın yeni bir yaşamın doğumunu iliklerinde hisseder, dünyadaki güçlerin yenilenmesinde değişmez kaynaktır kadın. Kadın, en güzel düşüncelerin kendisi tarafından alevlendirildiğini, kahramanlıkların kendisi sayesinde yapıldığını, tüm güzelliklerin ve şiirlerin kendisinden kaynaklandığını görür ve eğer kadın olmasaydı sizler birer vahşi hayvan gibi yaşayarak sadece ve sadece boğazınızı düşünürdünüz. Yeryüzünde kadından daha sağlam, daha anlaşılır bir şey yoktur, ondan başka dayanağınız da yoktur.'

Bir keresinde de şöyle demişti:

'Anneler her zaman babalardan daha huzurlu ölürler, çünkü anneler yaşamın kesintisiz olduğunu bilirler.'

Doktor gülmüş ve:

'Hayvanlar kadınlardan daha da huzurlu ölürler,' demişti.

Bu konuda tartışmışlardı. Bazen Larisa Antonovna'nın ruhunda sanki bir kasırga kopardı. Doktorla biz onun yanından iki toz tanesi gibi uzaklaşırdık. Ve bu her zaman birdenbire, hiçbir neden yokken, söylenmiş herhangi bir söz yüzünden çıkardı. Anımsıyorum, üçümüz oturuyor-

duk, Larisa Antonovna konuşmuyordu, bense Moskova seyahatimi anlatıyordum. Doktor birden alçak sesle:

'Kendilerini düşündüğünüzde suçlular ve kadınlar bunu duyarlarmış...' diye bir söz etti.

Nasıl da öfkelendi! Bu sözler sanki onu dağlamıştı. Üç günlük bir işret âleminin ardından yatağa düştü, kalbi ağrıyordu.

Doktor vereme yakalandı ve kısa süre sonra İsviçre'ye gitti. O sırada tam bir çılgınlık başlamıştı. Larisa Antonovna gençliğini önüne katmış bir tepeden aşağı koşuyordu sanki. Bunun pek çok kadının başına geldiğini fark etmiştim: Yüreklerine yılların kırkıncı darbesi vuruyor, kadınlık çağı gelip çatıyor ve kadıncağız, utanmayı falan unutup hayatı boyunca yemediği her şeyi bir yılda yemek istiyor. Larisa Antonovna da böyleydi: Eskiden küçümsediği birtakım delikanlılar, aktörcükler, şaşı gözlü üniversite öğrencileri çevresinde dönüp duruyor, ter içinde kalıyor, birbirlerine bağırıp çağırıyorlardı. Hatta bir ay içinde iki âşığı olmuştu: Bir şarkıcı ve kendisini dâhi bir şair, Puşkin'i ise toy bir delikanlı diye adlandıran üniversite öğrencisi bir manzumeci. Şarkıcı, kuşkusuz zaferiyle övünmeye başlamıştı, ama tıraşlı suratına bir şamar atıp, bu şamara bir de beş bin ekledim ve 'Kaluga'ya git, aptal herif!' dedim. Mahsus daha kötü, daha sıkıcı bir kasaba seçmiştim. Gitti...

Bunlar benim hayatımın en zor yıllarıydı. Bazen onun yanından ayrılıyordum ve bütün gece, gün ağarana dek hazinemin bekçisi olarak sokaklarda dolaşıyordum, oysa o benden çalınmıştı, başkalarının ellerindeydi. Sessizlikte yürüyorsun, gönül kırıklığının, can sıkıntısının acısıyla dolu bir yürek taşıyorsun ve mutlu-

luk olmadan, karşılık gören bir aşk olmadan yaşamanın anlamı ne diye düşünüyorsun. Evlerin pencerelerine bakıyorsun; her evde birileri seviyor, sense yalnızlığının içinde aç ve zavallısın. Böyle kaç gece geçirdim! Yalnız bir adamın mehtaplı gecelerde gölgesini yerde sürüklemesi ne zordur.

Larisa Antonovna ise artık farslarda oynamaya başlamıştı. Sahneye yarı çıplak çıkıyor, bacaklarını, göğüslerini gösteriyordu. Aklımı kaçıracağım, ona yalvarıyorum:

'Yurt dışına gidelim!' diyorum.

Hayır, gitmiyor. İsviçre'ye, doktora, yardım edebilir, onu etkileyebilir misiniz diye yazdım. Anlaşılmaz, hatta alaycı bir cevap verdi. Mektubundan bir şey anlamadım, yalnızca mektubun sonundaki not, ne derece gereksiz olduğunu göstermesi bakımından aklımda kalmış. Not şöyleydi:

'Lev Tolstoy, sonsuzluk kavramı bir akıl hastalığıdır, der. Bense, aşk, hayal gücünün hastalığıdır diyorum. Tavşanlar ve kobaylar aşk konusunda en normal davrananlardır.'

Aptalca bir anlam çıkıyordu bundan.

Okumuş yazmış insanlarda sevimsiz bir alışkanlık daha fark etmiştim: Kafalarında çeşit çeşit düşünce biriktiriyor ve tüccarların paralarıyla övünmeyi sevdikleri gibi bu düşüncelerle övünmeyi sevdiklerinden midir, yoksa bu düşünceleri içlerinde taşımak zorlarına gittiğinden midir, affedersiniz mujiklerin bitlerini saçtıkları gibi onlar da nereye olduğuna bakmaksızın bu düşüncelerini sağa sola dağıtıyorlardı. Oysa düşünceler konusunda dikkatli davranmak gerekir, aslında hiç kimse bunların hangisinin doğru olduğunu, hangisinin

olmadığını bilmez. Bazen insan için düşünce, bir köpek için ekmeğin içine konmuş iğne gibidir: Köpek bu ekmek topağını yutar ve genellikle boğulur. Kuşkucu bir adam olarak ben bile zaman zaman başkalarının düşünceleriyle beslendiğimi, kendi sözcüklerimle konuşmadığımı hissediyorum. İnsan düşüncelerle değil, anlamsız, boş bir istekle yaşar. Can sıkıcı bir öğretmen olan akıl, ona 'Adam yakından gidiyor' diye dikte eder. Öğrenci ise, 'Adam hışımla gidiyor...' diye yazar.

Bir keresinde okulda böyle bir dikte yazmıştım da öğretmen bana:

'Aptal, ben sana okuma yazma öğretiyorum, sen kalkmış felsefe yapıyorsun!' demişti.

Evet. Larisa Antonovna rezil bir şekilde fırıl fırıl dönmeye başlamıştı. Bakıyor ve düşünüyordum: Hani nerede soyluluğu, nerede gururu? Bir dilencinin sadaka isterken yaralarını göstermesi gibi sahnede vücudunu gösterdiğini görmek, beni gözlerimden yaşlar akıtacak, umutsuzluğa düşürecek kadar üzüyordu. Hatta o hale geldi ki, dikkati benim üzerime çekmeye başladı. Bu hepsinden daha acı verici, daha üzücü oldu benim için.

Sarılıyor ve fısıldıyordu:

'Sizi yiyip bitirdim, değil mi Petruşa? Affedin, öpün beni!'

Öpüyordum. İstemiyordum, neredeyse ağlayacaktım ama öpüyordum, hatta ona daha fazla mutluluk verebilmek, onu o iğrenç kasırgadan uzaklaştırabilmek için gayret ediyordum. Istırap içinde olduğunu, ruhunu doymak bilmez bedenine teslim ederek acı çektiğini görüyordum. Yüzü biraz yaşlanmıştı, eskisi kadar istekli fotoğraf çektirmiyordu, ama vücudu, doymak bilmez

bir genç kız vücuduydu. Bense artık kırk yaşımı geçmiştim ve erkeklik gücüm paslanıyor, küfleniyordu. Larisa Antonovna'nın aşk nöbetlerini anımsamak korkunç, utanç verici bir şey. Tanrım, Tanrım, insanoğlu nelere dayanmak zorunda kalıyor!

Bazen uyuyakalıyor, başucuna oturuyorum, bakıyorum ve delice fısıldıyorum:

'Bu sen misin? Sen misin?'

Pencerelerin ardındaysa ya kar fırtınası uluyor ya da ayaz ortalığı çatırdatıyor, ay ışığı parlıyor. Bunlara, yazın da kışın da her şeyi ortaya çıkaran bu mehtaplı gecelere güçlükle katlanabiliyorum. Mehtaplı geceler insanın uykusunu dağıtıyor, her zaman beraberinde lanet olasıca aydınlık ve soğuk düşünceleri de getiriyor.

Bu kahrı nasıl aklımı kaçırmadan çekebildiğimi anlamıyorum. Larisa Antonovna geç kalmış bir duygunun işkencesine uysalca kendini teslim ederek ruhuyla nasıl barışabilirdi, bilmiyorum. Ayaklarına kapandım ve yalvardım, gidelim dedim. Hayır. Nasıl bir sarhoşu meyhaneden çıkarmak olanaksızsa, onu da bu girdaptan, yani tiyatrodan çekip almak olanaksızdı. Oysa onunla açıkça, acımasızca alay ediyorlardı. Bunu o da görüyordu elbette. Bu yüzden daha da çok içiyordu, ayrıca onda insanlara karşı bir tür korku ve tilki kurnazlığı belirmişti. İnsanları pohpohluyordu, kendini âdeta küçümsemeye başlamıştı, başarılarını ise bir tek bana anlatıyordu. Geceler boyunca hep aynı şeyleri dinliyordum:

'Anımsar mısınız, hani Pskov'dayken... Petruşa, Herson'dakini de hatırlıyor musunuz?'

Dinliyordum ve onun hoşuna gitsin diye kendim de olmamış şeyler uyduruyordum. Yalan söylediğimi anlı-

yor, birden susuyordu, yüzüme bakıyor ve boynuma atılıyordu:

'Sevgilim, beni ne kadar çok seviyorsunuz!'

'Evet,' diyordum, 'seviyorum. Siz tek rahatsız olmayın da...'

Oysa o:

'Kaderin insanla ettiği tüm alayların içinde karşılık görmeyen bir aşktan daha korkuncu yoktur,' diyordu.

Bunu pek tabii ki, doktor için söylüyordu. Ama ben onun doktoru sevdiğine inanmıyordum. Bu, onun ruhunun son kapiğiydi artık. Bir hayal. Bir yalan.

Kırk dört yaşındayken Larisa Antonovna'da tehlikeli kalp krizleri başladı. Doktorlar bana onun beklenmedik bir anda, örneğin yolda giderken ölebileceğini söylediler. Nihayet o zaman onu yurt dışına gitmeye razı edebildim. Deniz kenarına gitmek istiyordu. Deniz kıyısındaki küçük Sen-Sebastyano kenti yakınında bir yere yerleştik. Küçücük bir ev tuttuk, içini güzelce dayayıp döşedim, buyurun Larisa Antonovna, burada ölün, der gibi. Dünyanın öbür ucunda, çok güzel bir yerdi. Yabancı bir dil konuşan insanlar da her zaman kendi insanlarından daha iyidir, ne söylediklerini anlamazsın ne de olsa. Bir tek geceler benim için korkunç oluyordu. O memlekette geceler aniden bastırıyor, güneş okyanusta batar batmaz dağların arkasından hemen gece ortaya çıkarak toprağın ve suyun üstüne çöküyordu. Yıldızların altındaki bu boşluk ve uçsuz bucaksız okyanusun yarattığı can sıkıntısı, sessiz gecelerde beni delirecek hale getirirdi. Okyanusun gümbürtüsü ve çatlayan dalgaların uluması da anlamsızlıklarıyla beni eziyordu kuşkusuz. Pencereden bakıyor-

sun, koyu renk bir şey yuvarlana yuvarlana kıyıya doğru geliyor, sanki ak yeleli bir at sürüsünü kovalıyorlar, sürü deliler gibi yuvarlanıyor ve birden toprağın üstüne sıçrıyor, toprağa vuruyor, topraktan oflamalar geliyor ve küçük evimiz tir tir titriyor, pencerelerdeki camlar sızlanmaya başlıyor. Ama hareket ve gürültünün olması yine de daha iyiydi, sessiz geceler çok daha çekilmezdi. O zaman Kolya'nın acıyla kendinden geçen dünyamız hakkındaki sözlerini ve doktorun suçlu suçlu söylediği öfkeli sözleri anımsıyordum. Dünyamız Tanrının aklı tarafından unutulmuştu, yıldızların ortasında unutulmuştu ve üzerindeki insanlar öylesine tek başlarına, öylesine birbirlerine yabancıydılar ki! İşte bunu düşündüğünde bir insan için sevdiği kadının ne kadar gerekli olduğu apaçık ortaya çıkıyor. Larisa Antonovna haklıydı: Yalnızlığını kiminle birlikteyken daha iyi unutabilirdin? Böylesi gecelerde ona olan aşkım kendi karanlığının içine, alabildiğine gömülüyordu.

Yatıyor ya da odamda yalınayak, sessizce dolaşıyor, bekliyordum: İşte okyanus ofluyor ve Larisa Antonovna'nın ölmeden önceki çığlığını işitiyorum. Yoksa bağırdı da ben mi duymadım? Odasının kapısını açıyor, eşikte duruyor, dinliyordum, soluk alıyor mu diye. Onu daha çok karyolanın başucuna dayanmış, köpükler içindeymiş gibi beyazlara gömülmüş, gözleri kapalı, okyanusun sesine kulak vermiş bir halde kımıldamadan otururken görüyordum. Öylesine bir boyun eğmişliği, öylesine bir hüznü vardı ki. Akıllı kadındı, öleceğinin farkındaydı, ama gururu yüzünden bundan söz etmiyordu. Sen de keder içinde tıkanıp kalıyorsun,

kapının önüne yere oturuyorsun, yarı diri, yarı ölü, bir, iki, üç saat oturuyorsun... Bazen benim uyumadığımı fark edince Larisa Antonovna sesleniyordu:

'Petruşa, buraya gelin, yanımda durun!'

Sonra alçak sesle konuşmaya başlıyordu:

'Hatırlıyor musunuz, Kursk'ta beni nasıl karşılamışlardı?'

Onun görür gibi olduğu her şeyi anımsıyordum elbette.

'Olağanüstü bir karşılamaydı,' diyordum. 'Sizin bütün yaşamınız olağanüstü zaten!'

O yoruluyor, susuyordu. Başımı bacaklarının üstüne koyuyor, yatıyor, içimden ona dua ediyordum:

'Saadetim, hayatım, sakın ölme!'

Birkaç kez kederle:

'Aman Tanrım, saçlarınız ne kadar da çabuk ağarıyor!' demişti.

Bu durumun onu üzdüğünü görünce saçlarımı hafiften boyamaya başlamıştım. Beyefendiciğim, tek bir şeyi, sadece sevdiğiniz kadının nasıl öleceğini görmek için yaşamak dayanılmaz bir şeydir! Bu ruh inmesi içinde tam iki yüz sekiz gün yaşadım, iki yüz dokuzuncu gün Larisa Antonovna öldü. Terastaydı. Boğucu, sakin bir gündü, okyanus bile çok gürültü etmiyordu. Larisa Antonovna daha sabahtan:

'Bugün kendimi şaşırtıcı derecede hafif hissediyorum,' demişti.

Sonra terasa çıktı, koltuğa oturdu, her zamanki gibi konuşmadan okyanusun dalgalarına bakıyordu. Hastabakıcı Agata ona bir buket çiçek getirmişti. Güzel elleriyle çiçekleri okşadı, yüzünü çiçeklerin içine sakladı, sonra

birden ayağa kalktı, parmaklığa tutundu, sendeledi... Son anda tutabildim onu..."

Adam ayağa kalktı, vahşi gözlerle etrafa bakındı, ellerini ceplerine sokup sobanın çinilerine yaslandı.

"İşte bu kadar! Orada, bir tepenin eteğindeki küçük mezarlığa gömdüm onu. Mutluluğu bulamadığı Rusya'ya getirmek istemedim. Acının ruhumun tek gıdası olduğu buraya bir buçuk yıl kadar ben de dönemedim."

Kaşlarını çatarak bana baktı ve sert bir ifadeyle:

"Yalnız, Larisa Antonovna'dan yakındığımı sakın aklınıza getirmeyin, hayır, bunları yalnızca siz istediniz diye anlattım. Yakınmanın bir yararı olmaz genellikle: İnsan insana karşı taş kadar sağırdır."

Çinilerin beyaz fonu önünde yüzü, özellikle de gözlerinin altı çok koyulaşmıştı. Gözlerini kapatmış dimdik duruyordu, sanki bu gece daha da incelmişti.

Pencerenin arkasında yağmur sicimleri daha çok parlamaya başlamıştı. Fenerin yorgun ışığı donuklaşmıştı. Uzakta, zor duyulan bir sesle kilise çanları bakır güvercinler gibi kuğurduyordu, bir manastırda sabah ayinine çağırıyorlardı.

Adam isteksiz bir biçimde, alçak sesle sürdürdü:

"Daha sonra yine de Rusya'ya döndüm ve bu daireyi kiraladım, çünkü Larisa Antonovna karşıda oturmuştu ve her şey burada başlamıştı. Onun portrelerini basmıştım, portrelerden kartpostal yaparak onları satıyorum, para kazanmak için değil tabii ki..."

Uzun, zayıf elini köşeye doğru uzatarak, vazoyu, kuru çiçeklerden oluşan buketi gösterdi:

"Bunlar, onun son kez elinde tuttuğu çiçekler, ama çiçekler de öldü! Kireçli suda yıkamamı tavsiye etmişlerdi,

ama bir yararı olmadı. Vernikledim, onun da faydası olmadı. Üstelik doğal hallerini de yitirdiler."

Köşeye, masaya doğru yaklaştı, kirli gri renkteki çirkin topaklara ince parmaklarıyla dikkatlice dokundu ve boğuk bir sesle:

"Çiçekler toz olup dökülüyor, ne yaparsanız yapın bunun önüne geçemiyorsunuz..." dedi.

1923

Maksim Gorki'nin yapıtlarının odağında, insanın içsel değerlerine ve potansiyeline olan inanç vardır. *Karşılıksız Bir Aşk*'ta, irade ve yargıları aşan güçlü ihtirasların bu imkânların tümünü nasıl ortadan kaldırdığını ustalıkla anlatır Gorki.

Tiyatro oyuncusu Larisa'ya çılgınca ve karşılıksız bir tutkuyla bağlanan Petruşa, yoluna çıkan öz kardeşine düşman kesilir; sevimli nişanlısını terk edip babasından kalan malı mülkü satar. Larisa'nın yanı başında olmak dışında bir amaç gütmeksizin, taşra tiyatrolarında sahneye çıkan aktrisin peşinde oradan oraya ümitsizce sürüklenir. Oysa aşka değer vermeyen, yeteneği tartışmalı bu kadın sadece tiyatroyu önemsemektedir.

"Kaderin insanla ettiği tüm alayların içinde karşılık görmeyen bir aşktan daha korkuncu yoktur" diyor Gorki. *Karşılıksız Bir Aşk*, Ayşe Hacıhasanoğlu'nun güzel Türkçesiyle "Bir Solukta Klasikler" dizisinde.

yordam edebiyat

YordamEdebiyat
YordamEdebiyat
YordamKitap

8 TL. KDV'den muaftır

ISBN 978-605-172-395-2